

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет

Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

**МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ
МЕНЕДЖМЕНТУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

здобувачка 2 курсу, 614 групи
спеціальність 073 – Менеджмент
ОПП «Менеджмент туристичної
індустрії»

Гладиш Анастасія Віталіївна

Керівник: к.с.-г.н, доц.

Данілова Ольга Миколаївна

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № 5 від «5» грудня 2023 р.

Зав. кафедрою _____ **проф. Руденко В.П.**

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Гладиш А.В. «Можливості реалізації європейського досвіду менеджменту медичного туризму в Україні»

Випускна кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073.07 «Менеджмент туристичної індустрії»– Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

У науковому дослідженні розкрито сутність, основні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму, охарактеризовано механізми менеджменту медичного туризму, проаналізовано сучасний стан, організаційні аспекти та механізми управління медичним туризмом в Німеччині та Чехії, розроблено рекомендації щодо впровадження ефективних практик менеджменту медичного туризму в Україні.

Ключові слова: медичний туризм, менеджмент, туристична діяльність, механізм управління, організаційний аспект, розвиток медичного туризму, рекомендація.

ABSTRACT

Hladysh A.V. «Possibilities of implementing the European experience of medical tourism management in Ukraine»

Graduation qualification thesis of the second (master's) level of higher education in the specialty 073.07 «Management of the tourism industry – Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

The scientific research revealed the essence, main approaches to the classification of types and directions of medical tourism, characterized the mechanisms of medical tourism management, analyzed the current state, organizational aspects and mechanisms of medical tourism management in Germany and the Czech Republic, developed recommendations for the implementation of effective medical tourism management practices in Ukraine.

Key words: medical tourism, management, tourist activity, management mechanism, organizational aspect, development of medical tourism, recommendation.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А.В.Гладиш

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Сутність, основні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму.....	8
1.2. Чинники, що впливають на розвиток медичного туризму.....	17
1.3. Характеристика механізму менеджменту медичного туризму	19
РОЗДІЛ 2. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ	24
2.1. Світові тенденції розвитку медичного туризму.....	24
2.2. Досвід Німеччини з розвитку медичного туризму.....	27
2.3. Організація та механізми управління медичним туризмом в Чехії.....	31
РОЗДІЛ 3: СУЧАСНИЙ СТАН ТА МЕНЕДЖМЕНТ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ.....	37
3.1. Сучасний стан медичного туризму в Україні.....	37
3.1.1. Нормативно-правове регулювання медичного туризму в Україні.....	38
3.1.2. Ресурсна база для розвитку медичного туризму.....	43
3.1.3. Соціально-економічні особливості розвитку медичного туризму в Україні.....	46
3.2. Врахування досвіду Німеччини з менеджменту медичного туризму в Україні.....	48
3.3. Впровадження ефективних практик менеджменту медичного туризму Чехії в Україні.....	52
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	60

ВСТУП

Медичний туризм – новий вид туризму на світовому ринку. Цей ринок займає значну частину економічної сфери, проте цей вид туризму ще не набув широко поширення серед країн світу. Він з’явився порівняно нещодавно і став ще одним наслідком глобалізації.

Актуальність дослідження полягає у тому, що кожного року медичний туризм розвивається, і все більша кількість людей по світу відкриває нові можливості. Почнемо з того, що цей вид туризму впливає на важливі соціальні функції, які пов’язані безпосередньо з діагностикою та лікуванням захворювань, також це проведення різних заходів, що спрямовані на захист здоров’я населення.

З економічної точки зору, для держави впровадження нових видів туризму – це те, що дозволяє їй виходити на нові ринки туристичних послуг і, як наслідок, отримувати більший дохід. Однак, незважаючи на те, що в Німеччині та Чехії є всі вимоги та фактори для розвитку медичного туризму, ця сфера ще не є достатньо дослідженою та проаналізованою. Саме складність теми та її невивченість зумовили такий вибір, підтвердивши його актуальність.

Медичний туризм є перспективним напрямком розвитку туристичної галузі в Україні, адже країна має значний потенціал у сфері медицини та здоров'я. З врахуванням досвіду Німеччини та Чехії можна впроваджувати кращі практики та стандарти в цій сфері в Україні, які буде розглянуто у цій роботі.

Дослідження питань, пов’язаних з вивченням проблем та перспектив розвитку ринку медичного туризму, організаційних механізмів його запровадження є предметом дослідження вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема: С. Балохіна, М. Вишнякова, О. Джангірова, А. Ігнат’єва, І. Когунова, Л. Криворучко, В. Кривошеева, Т. Ткаченко, Т. Скоробагатої, О. Романіва, В. Федорова, М. Фурманека та ін.

Проте, хочемо наголосити, що передумови для зародження, фактори для розвитку лікувального туризму та систему зародження ринку медичного туризму не є досліджено та вивчено у повній мірі.

Об'єктом дослідження є медичний туризм як різновид туристичної діяльності.

Предметом дослідження є сучасний стан медичного туризму в Україні та закордонних країнах, система менеджменту медичного туризму європейських країн для впровадження його ефективних практик в Україні.

Мета роботи – дослідження менеджменту медичного туризму європейських країн для розробки рекомендацій щодо впровадження його ефективних практик в Україні.

Досягнення цієї мети реалізується через виконання низки завдань, а саме:

- розкрити сутність, основні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму;
- охарактеризувати механізми менеджменту медичного туризму;
- визначити можливості ресурсної бази для розвитку медичного туризму в Україні;
- проаналізувати сучасний стан, організаційні аспекти та механізми управління медичним туризмом в Німеччині;
- розкрити сучасний стан, організаційні аспекти та механізми управління медичним туризмом в Чехії;
- розробити рекомендації щодо впровадження ефективних практик менеджменту медичного туризму Німеччини та Чехії в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано низку методів, зокрема: літературний, історичний, порівняльний, індукції та дедукції - для дослідження теоретичних положень та практичних рекомендацій з питань розвитку медичного туризму; аналізу і синтезу, систематизації та узагальнення, статистичний метод - для опрацювання даних первинної та вторинної інформації, статистичних даних; графічний - для візуального представлення результатів досліджень.

Теоретично-інформаційний базисом виконання дослідження є наукові праці, монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених із проблематики медичного туризму, а саме: С. Балохіна, М. Вишнякова, О. Джангірова, А. Ігнат'єва, І. Когунова, Л. Криворучко, В. Кривошеєва, Н. Мироненка, Т. Ткаченка, Т. Скоробагатої, О. Романіва, В. Федорова, М. Фурманека, а також матеріали Всесвітньої туристичної організації.

Наукова новизна дослідження полягає в узагальненні та систематизації даних, що окреслюють сучасні тенденції розвитку медичного туризму в Україні та європейських країнах; визначенні особливостей менеджменту медичного туризму Німеччини та Чехії; окресленні ресурсних можливості для розвитку медичного туризму в Україні; розробці рекомендацій щодо впровадження ефективних практик менеджменту медичного туризму Німеччини та Чехії в Україні.

Практичне значення. Результати магістерського дослідження можуть бути використані підприємствами туристичної індустрії при прийнятті рішення щодо впровадження в практику діяльності окремих напрямів медичного туризму та його ефективного менеджменту; управлінськими структурами у сфері туризму для впровадження ефективних практик менеджменту медичного туризму європейських країн в Україні.

Апробація роботи. Результати магістерського дослідження доповідались на студентській науковій конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2023 р) та XI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «The-latest-information-and-communication-technologies-in-education», яка відбулася 27-28 листопада 2023 року у м. Флоренція, Італія (див. дод. А).

Структура. Магістерська робота викладена на 60 сторінках комп'ютерного набору тексту і складається із вступу, 3-ох розділів, висновків та списку використаних джерел, доповнена табличним матеріалом.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність, основні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму

Основним наслідком процесу глобалізації є поява нового явища «медичного туризму», яке зростає з кожним роком, і значна кількість громадян у всьому світі відкриває нові можливості, пов'язані з цим видом туризму.

Таким чином, важливо зазначити, що медичний туризм виконує основні соціальні функції, пов'язані з лікуванням і профілактикою захворювань, а також різноманітні заходи, спрямовані на охорону здоров'я всіх громадян.

Медичний туризм можна класифікувати за декількома критеріями, наприклад:

1. За типом медичних послуг:

- Лікувальний туризм (реабілітація, відновлення після травм або операцій, лікування захворювань, зокрема онкологічних, серцево-судинних, неврологічних тощо);
- Естетичний туризм (пластична хірургія, косметологія, зубна імплантація тощо);
- Дентальний туризм (лікування зубів і щелепно-лицьової області).

2. За місцем проведення медичних послуг:

- Внутрішній медичний туризм (відвідування медичних закладів в межах власної країни);
- Зовнішній медичний туризм (відвідування медичних закладів за кордоном).

3. За цільовою аудиторією:

- Медичний туризм для дорослих;
- Медичний туризм для дітей;
- Медичний туризм для пенсіонерів;
- Медичний туризм для людей з інвалідністю.

4. За ступенем комфорту і розкішності:

- Стандартний медичний туризм (прості готелі і медичні заклади);
- Люксовий медичний туризм (елітні готелі і клініки з додатковими послугами).

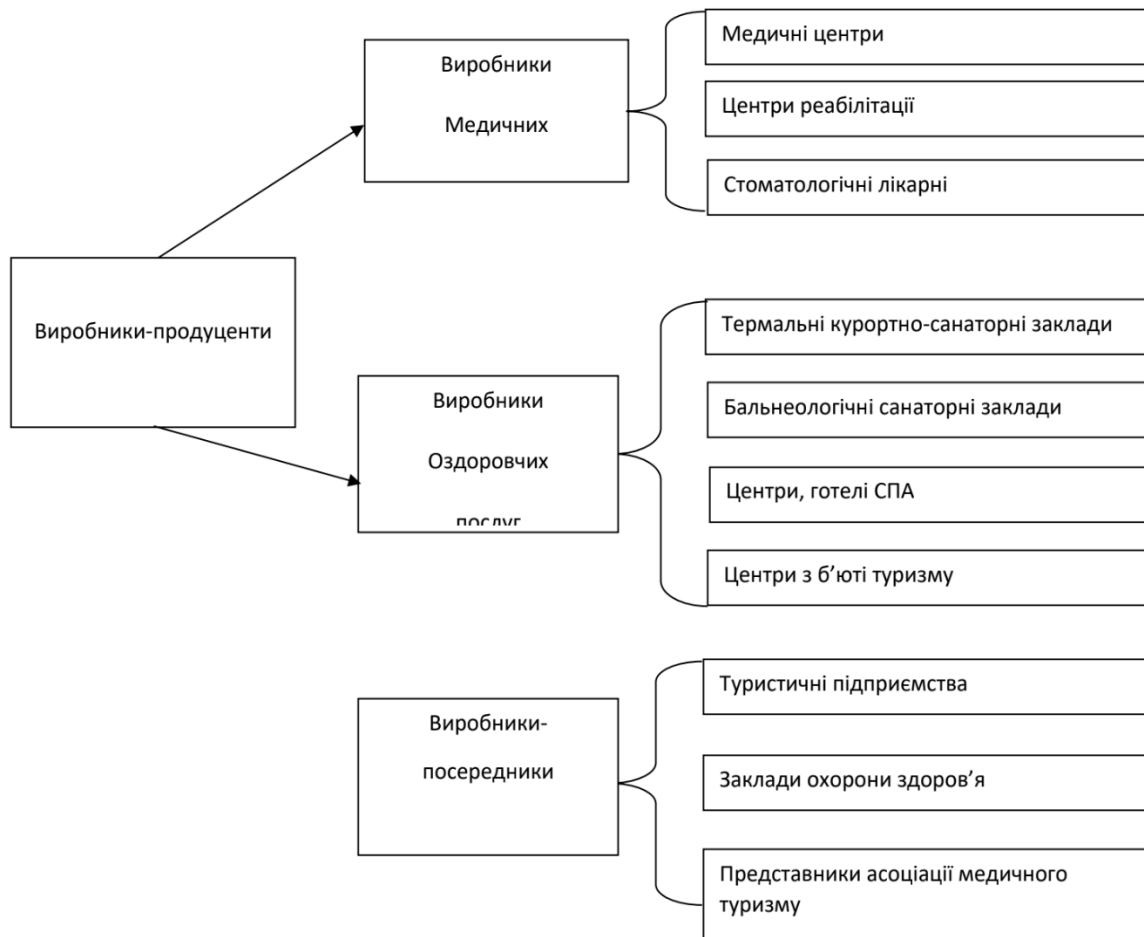

Рис. 1.1. Класифікація виробників послуг з медичного туризму

У 21 столітті, завдяки глобалізації комунікаційних і транспортних технологій, ситуація почала покращуватися, і бідні люди в розвинених країнах також почали звертатися за медичною допомогою в країни, що розвиваються, з чудовими медичними послугами. З кожним роком медичний туризм стає все більш популярним серед бажаючих отримати процедури з наступних причин, а саме [1]:

1. Висока цінова політика медичних послуг у вашій країні;
2. Надавати медичні послуги високого рівня та застосовувати найпередовіші технології лікування в інших країнах;
3. Бажання мати якісний рівень обслуговування та компетентних спеціалістів;
4. Мати можливість швидше отримати медичні послуги без очікування та черг;

5. Дотримуватися правил конфіденційності;

6. Можливість отримати медичні послуги, заборонені в країні проживання.

Таким чином, вищевказані фактори призводять до збільшення переміщення пацієнтів через кордон. Дослідженням медичного туризму приурочені праці: М. Мальської та О. Бордун («Дослідження теорії та практики медичного туризму в Україні»), Е. Гнедик (досліджує напрямки медичного туризму, визначені на законодавчому рівні), Е. Гапонової (досліджувала основні аспекти розвитку ринку медичних послуг на світовому рівні), С. Галашук (звернула увагу на рівень розвитку санаторно-курортних баз в Україні), А. Парфіненко (дослідження проблем і перспектив розвитку оздоровчого та медичного туризму в Україні), А. Ветітнєва (докладно розглянув організацію оздоровчо-профілактичного відпочинку), М. Горовіц і Й. Розенсвейг (вивчає концепцію клінічного туризму), М. Букман (зосереджується на географії подорожей з метою отримання якісної допомоги) [2].

Медичний клінічний туризм відіграє основну роль у процесі відвідування спеціалізованих лікувальних установ, проведення відповідних втручань і процедур. Тоді як лікувально-курортний туризм базується на методах курортознавства та отриманні бажаних результатів, яких можна досягти шляхом використання природних лікувальних факторів чітко визначеної курортної території. При цьому варто зазначити, що лікувально-оздоровчий туризм може не бути лікувальним, тобто не передбачати отримання медичних послуг, виходячи з цього, оздоровчий ефект буде реалізовуватися за допомогою позитиву. Лікувальна дія природних лікувальних факторів, спортивних методів, правильного харчування тощо. Наприклад, путівки санаторно-курортного типу на термальні, грязьові, бальнеологічні та оздоровчі курорти, а також путівки з відвідуванням зарубіжної клініки з метою контрольного огляду (який, як правило, можна пройти в країна проживання) в інші дні, активні або пов'язані з туристичним відпочинком, належать до курортного туризму. Також, наприклад, поїздка в Одесу на операцію на очах,

поєднуючи прогулянки містом і відпочинок на Чорному морі, є варіантом оздоровчого та лікувального туризму.

Також, відповідно до вищевикладеного, необхідно враховувати, що галузь медичного туризму та гостинності пов'язана з єдиною ринковою системою розвиненою інфраструктурою, яка включає не лише медичні заклади, а й різноманітні комерційні зони, наприклад: страхування, банківська справа, юридичний консалтинг, транспорт тощо.

У широкому розумінні медичний туризм включає міграцію пацієнтів і гостей, медичних працівників, а також діагностичного та операційного обладнання. Крім того, слід зазначити, що сучасний ринок медичного туризму має такі обов'язкові складові, кожна з яких тісно пов'язана з категоріями попиту, пропозиції та ціни, а саме: продукт – медична послуга; покупець – медичні туристи або юридичні особи, які укладають договори з постачальниками послуг; продавець є уповноваженим виробником медичних послуг (наприклад, клініки, медичні центри, спеціалізовані туристичні компанії, представники медичних асоціацій).

Особливістю медичного туризму є те, що в більшості випадків споживачі медичних послуг не мають можливості купувати медичні послуги у виробників (клініки та медичні центри), тому на ринку є проміжні виробники, тобто спеціалізовані туристичні компанії та представництва національних асоціацій, медичні ділянки [3].

Так, медичні туроператори організовують медичні візити. У зв'язку з тим, що організувати медичну поїздку самостійно складно, створені спеціальні ліцензовані компанії, які, враховуючи всі особливості бажаної поїздки та інтереси і потреби клієнта, проводять детальну консультацію споживача, готують пакет повних документів, здійснюють підбір медичних закладів і клінік, допомагають в отриманні візи, забезпечують супровід пацієнтів та надання інших послуг, які потрібні клієнту.

Всі медичні туроператори, як правило, мають іноземних ділових партнерів, які є медичними установами, які пропонують клієнтам вибір пропозицій. Це

дозволяє пацієнтам порівнювати надані медичні установи за будь-якими ознаками (наприклад: чинники ціни, якість обслуговування, тривалість лікування, відповідний стан здоров'я, відгуки інших пацієнтів та можливі непередбачувані ситуації для здоров'я та фінансів).

Таким чином, медичний туризм грає велику роль не лише для клієнтів, а й для країни, яка його приймає. Ми також вважаємо, що необхідно детально вивчити, які функції виконуються з точки зору різних існуючих галузей.

Наприклад, у випадку державного управління це гарантує розвиток економічної зони країни, прибутки, надходження в державну казну більшої кількості податків, збільшення частки медичних установ і зайнятості, підвищення статусу держави на міжнародній арені. Для жителів – це забезпечує доступ до нових робочих місць і хорошого рівня медичних послуг. Відповідне лікування проходить швидко, а в деяких випадках і за нижчою ціною.

Варто зазначити, що головним є те, щоб медичний туризм мав вплив на місцевих жителів країни призначення. Оскільки отримані переваги сприяють покращенню доступу та якості медичної допомоги для громадян там, де вони проживають.

Ще одна особливість – це те, що розвиток медичного туризму дозволяє уникнути швидкої плинності кадрів. У країні, де сфера медицини активно розвивається, професійно-кваліфіковані спеціалісти навіть не прагнуть мігрувати за кращими можливостями.

Загалом зростання попиту на якісні медичні послуги в країнах, що активно розвиваються, призводить до збільшення інвестицій не лише в цю галузь, а й у транспорт та інші сектори інфраструктури [9].

Слід зазначити, що медичний туризм характеризується як комплексна система основних взаємопов'язаних інфраструктурних інститутів держави, які впливають на розвиток цього напрямку та забезпечують його конкурентоспроможність на ринку.

Розвиток торгівлі медичними послугами на міжнародних ринках, активне поширення та впровадження інноваційних технологій і методів лікування сприятиме становленню медичних послуг на світовому ринку, а головне – стандартизації їх виробництва та споживання. В силу характеру медицини, вона підпорядковується діяльності держав і спеціалізованих міжнародних організацій.

Проаналізувавши наукові погляди вищезазначених вчених, слід зазначити, що на сьогодні немає єдиного розуміння значення медичного туризму, а також єдиного наукового підходу до класифікації його видів.

Ігноруйте також сумісне порівняння абсолютно різних понять, таких як «медицина» і «туризм»: у громадян слово «медицина» асоціюється з певними обмеженнями і стражданнями, а «туризм» асоціюється відпочинком та насолодою. Значна кількість фахівців трактує поняття «медичний туризм» як поїздку пацієнтів, які є громадянами однієї держави, до іншої країни з метою лікування. Тому, щоб системно досліджувати деталі медичного туризму, необхідно чітко усвідомлювати та розуміти сенс цього явища. У цьому сенсі вважаємо за необхідне навести, основні визначення медичного туризму з точки зору різних дослідників.

Таблиця 1.2.

Визначення медичного туризму на основі наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених:

Но п.п	Вчені та організації	Трактування медичного туризму
1.	Всесвітня туристична організація	Один з видів туристичної організації, що передбачає використання

		доказової медицини, лікувальних ресурсів і медичних послуг з можливістю поєднати дозвілля і відпочинок.
2.	ОЕСД (організація економічної співпраці та розвитку)	Коли пацієнти виїжджають за межі своєї країни, щоб отримати якісну медичну допомогу, яка включає в себе цілий спектр медичних послуг.
3.	П. Герасімов	Діяльність, яка базується на зверненню отримати якісну медичну допомогу за межами своєї держави і потребує поїздки пацієнта в країну, а також отримання візи, трансферу та розміщення.
4.	М. D. Horowitz, J. A. Rosensweig	Переміщення пацієнтів з країн, які є розвиненими в інші держави для отримання за низькою вартістю медичної допомоги.
5.	В. Галкін	Це компонент внутрішнього та міжнародного ринку туристичних послуг, є його важливою складовою.
6.	М. Букман і К. Букман	Це подорожі для поліпшення свого здоров'я, а також економічна діяльність, що являє собою здійснення торгівлі послугами і є поєднанням, медицини і туризму.

Крім того, медичний туризм слід розглядати з точки зору виконання економічної функції, оскільки ця галузь є важливим джерелом бюджету не лише окремих регіонів, а й вагомим внеском у державний бюджет [1].

Зазначимо, що за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 2022 року туризм і здоров'я разом стали однією з головних світових галузей.

Додатковим фактором досягнення ефективності медичного туризму в країнах Європейського Союзу та Близького Сходу є неможливість швидкого отримання якісної медичної допомоги в самій країні. Як відомо, операції потрібно чекати тижнями і місяцями. У цьому сенсі медичні туристи прагнуть залишити свою країну, щоб швидко отримати допомогу. Наприклад, варто зазначити, що в деяких країнах немає якісної медичної допомоги, тому виїзд за медичними послугами за кордон є єдиним варіантом вирішення проблеми. Ще однією особливістю є значний потік пацієнтів із найбідніших країн, які характеризуються низьким рівнем розвитку медицини (до таких, наприклад, належать країни СНД).

Для цих медичних туристів єдиним виходом вирішення нагальної проблеми є виїзд за межі країни для лікування. Найбільшим попитом у пацієнтів користується медична допомога за такими медичними спеціальностями: онкологія, кардіохірургія, ортопедія, нейрохірургія, які користуються великим попитом у Німеччині, Ізраїлі, Швейцарії, Австрії, Франції.

Аналізуючи статичні дані з 2017 по 2018 рік, можна констатувати той факт, що ринок міжнародного туризму збільшувався на 4% щороку. Ця діяльність породжує потужний глобальний ринок туризму з метою оздоровлення, який оцінювався у понад 40 мільярдів доларів у 2019 році та прогнозувалося що до кінця 2021 року він становитиме до 45 мільярдів доларів. Свої корективи у розвиток туризму вніс COVID-19, який призвів до світового колапсу систем охорони здоров'я усіх країн світу. Через це було введення деяких обмежень фактично зупинили потоки національного та міжнародного туризму.

Впродовж періоду пандемії ринок скоротився щонайменше на 30% у 2020 році та відновиться до рівня 2019 року лише у 2022-2023 роках. Таке зростання пов'язане з оновленням діяльності компаній для адаптації до нових стандартів життя [3].

Медичний туризм сприяє створенню нової концепції надання медичних послуг у реаліях сьогодення, коли пацієнт, який проживає у своїй країні і не має доступу до медичних послуг, починає шукати лікаря-спеціаліста за межами своєї країни, який може задовольнити ваші потреби на діагностику, лікування та допомогу. Сьогодні світовий ринок медичного туризму чітко сформований і має власну інфраструктуру.

Навіть в умовах фінансово-економічної кризи та глобальної економічної конкуренції, медичний туризм може розвиватися та впливати на систему охорони здоров'я країни. Основні чинники, які спонукають медичних туристів за кордон, — це необхідність заощадити, погана інфраструктура, багатомісячне очікування на операції та бажання побачити іншу країну. Основним драйвером зростання ринку є політика високих цін на медичні послуги в країнах, що економічно розвиваються [4].

Медичний туризм – це сучасне явище, темпи зростання якого наразі вважаються найвищими в порівнянні з іншими сегментами туризму. Вищезгаданий вид туризму є популярним в Європі, оскільки країни регіону мають добре розвинені системи охорони здоров'я та медичного обслуговування. Крім того, багато європейських країн мають історичні та культурні особливості, які роблять їх привабливими для туристів, які шукають медичні та рекреаційні послуги [3].

Розглянемо деякі з найбільш популярних напрямків медичного туризму в Європі та світі:

- Німеччина відома своєю високоякісною медичною системою та відомими клініками, що спеціалізуються на лікуванні різних захворювань, включаючи онкологію, кардіологію та ортопедію. Крім

того, у Німеччині існують відомі спа-курорти, які пропонують різні види терапій та процедур для відновлення здоров'я.

- Франція відома своєю косметичною хірургією, а також різноманітними медичними процедурами, такими як лікування серцево-судинних захворювань та неврологічних проблем.
- Швейцарія має відому систему охорони здоров'я та спеціалізується на лікуванні різних захворювань, включаючи травми та ортопедичні проблеми.
- Іспанія відома своїми спа-курортами та термальними водами, які використовуються для лікування хронічних захворювань, таких як артрит та ревматизм.
- Австрійські традиції Віденського медичного університету – надання послуг з медичного туризму в галузі репродуктології, ортопедії, онкології та серцево-судинних захворювань.
- Угорщина – «стоматологічний кабінет Європи»: лікування зубів і пластична хірургія за низькими цінами та високою якістю.
- Польща – послуги лікувального туризму при захворюваннях органів кровообігу та кишкового тракту.
- Індія відома своїм розвиненим медичним сектором, що пропонує якісні медичні послуги за відносно низькою ціною. Це приваблює тисячі пацієнтів з інших країн, які шукають лікування за кордоном. У Індії є багато госпіталів і клінік, які пропонують медичні послуги у галузі кардіології, онкології, трансплантації органів, офтальмології, косметичної хірургії та інших галузях. Багато з цих медичних закладів мають міжнародні стандарти якості та є акредитовані міжнародними організаціями.
- Туреччина має розвинений медичний сектор, з численними приватними і державними госпіталями та клініками. Вони пропонують послуги у

галузі кардіології, онкології, ортопедії, неврології, пластичної хірургії та інших галузях медицини. Багато з цих закладів мають міжнародні сертифікати якості та відповідають високим стандартам.

- США є світовим лідером у багатьох галузях медицини, таких як онкологія, кардіологія, трансплантація органів, нейрохірургія та інші. У багатьох клініках і госпіталях США працюють провідні світові фахівці в різних галузях медицини, тому багато пацієнтів з інших країн звертаються до США для отримання медичної допомоги.
- Канада має високий рівень медичних послуг та обладнання, має державну систему охорони здоров'я, яка забезпечує доступ до безкоштовних медичних послуг для всіх громадян та постійних мешканців. Крім державних госпіталів та клінік, в Канаді також є приватні медичні заклади, які пропонують широкий спектр медичних послуг, включаючи лікування раку, кардіологію, нейрохірургію та інші. До переваг медичного туризму в Канаді відносяться доступні ціни на медичні послуги порівняно з іншими країнами, високий рівень медичних послуг та обладнання, досвідчені медичні фахівці та мультикультурна середина.
- Мексика є популярним напрямком медичного туризму завдяки доступним цінам на медичні послуги та високому рівню медичної допомоги. У Мексиці є широкий спектр медичних послуг, включаючи стоматологію, косметичну хірургію, бариатричну хірургію, лікування раку та інші.
- Однією з переваг медичного туризму в Мексиці є значно менші витрати на медичні послуги порівняно з країнами, такими як США та Канада. Крім того, медичні заклади в Мексиці мають високий рівень обладнання та фахівців, багато з яких навчалися або працювали в США.

- Куба є популярним напрямком медичного туризму завдяки високому рівню медичних послуг та доступним цінам. Країна має розвинену систему охорони здоров'я та фахівців з високою кваліфікацією, зокрема в галузі стоматології, косметичної хірургії та лікування раку. Аргентина пропонує широкий спектр медичних послуг, включаючи лікування раку, серцево-судинних захворювань, офтальмологічні послуги, косметичну хірургію, стоматологічні послуги та багато інших. Країна також відома своїми спеціалізованими клініками та медичними центрами, які спеціалізуються на конкретних видів медичної допомоги.
- Однією з головних переваг медичного туризму в Бразилії є доступність високоякісних медичних послуг за досить прийнятні ціни. Бразилія має велику кількість приватних клінік та медичних центрів, де пацієнти можуть отримати різноманітні послуги, включаючи лікування раку, серцево-судинних захворювань, офтальмологічні послуги, косметичну хірургію та інші [1].

Отож, багато країн у світі мають свої переваги та недоліки щодо створення та розвитку «медичного туризму», у кожної з них є свої профільні послуги. Так вони намагаються створити найбільш сприятливі умови для рекреації та оздоровлення своїх пацієнтів та мати конкурентні переваги для залучення все більшої кількості людей у цей вид бізнесу.

1.2. Чинники, що впливають на розвиток медичного туризму

Останні десять років усе більше уваги почали приділяти розвитку медичного туризму, який виконує не тільки економічну функцію, але й соціальну також. Соціальна пов'язана з лікуванням, профілактикою та діагностикою населення. Економічна функція цього виду туризму полягає у забезпеченні зростання бюджету на всіх його рівнях.

На розвиток впливає декілька чинників, а саме:

1. Високий попит, на якісне медичне обслуговування за доступними цінами, так як у більшості високорозвинених країнах відносно висока вартість обслуговування і зазвичай не покривається обов'язковим медичним страхуванням, а термін очікування на проведення огляду та лікувальні процедури може бути довготривалим і складати декілька місяців.
2. Бажання великої частки населення тих країн, які мають недостатньо розвинену систему охорони здоров'я, отримати високоякісні медичні послуги з діагностування та лікування різноманітних захворювань в тих країнах, де така система розвинена краще. В основному такі потоки туристів прослідковуються із Східної та Центральної Європи до Західної.
3. Політика держав стимулює розвиток цього виду туризму, якщо говорити про медицину на міжнародному рівні. Спрощення перетину кордонів для працівників медичних закладів та можливість проходження міжнародного стажування для підвищення класифікації відкриває більше можливостей для медичного туризму та учасників його розвитку.
4. Розвиток авіасполучень грає важливу роль у розвитку медичного туризму. Ми можемо за 24 години дістатися до потрібного нам місця на інший куточок світу, що є дуже важливим у цьому виді туризму, адже бувають невідкладні стани та термінові операції.
5. Вищезгаданий вид туризму має високий рівень можливостей, особливо з тим розрахунком, що наявно багато нерозкритого потенціалу цієї галузі. Саме тому більшість країн намагається зробити усе можливе, щоб вийти лідером у цій сфері, пов'язуючи це з туристичною індустрією, таким чином покращити економіку за рахунок надходження коштів від іноземних туристів.
6. Бути здоровим стало «ною модою» за останні роки. Мода на здоров'я теж є доволі важливим чинником розвитку цього виду туризму, який прискорює цей процес. Великі потоки туристів їдуть за кордон для отримання якісної та точної оцінки стану здоров'я.

7. Наявність фахівців та медичних закладів, які їх випускають теж сприяють активному розвитку. Також досвід, який накопичували роками, зараз активно використовується в сучасних способах лікування чи проведення діагностики.

8. Розвиток технологій грає одну із найважливіших ролей у розвитку медичного туризму. Починаючи від медичного оснащення та комп'ютерів, які активно використовуються для обстежень або навіть для звичайного ведення облікового запису. Звичайно, технології не можуть вирішити усі проблеми, які стоять перед охороною здоров'я, адже для нормального функціонування потрібні люди та їхні знання [17].

Отже, існує чимало чинників, які впливають на розвиток медичного туризму. З часом їх стане ще більше, наприклад, якщо взяти до уваги той факт, що проблема з екологічним станом нашої планети щороку стає дедалі гострішою, то можемо зробити висновок, що будуть з'являтися нові хвороби та нагальна потреба їх лікування. Це означає, що медицина повинна буде розвиватися у тому темпі, у якому виявлятимуться проблеми, для їх усунення. Хочемо зазначити, що для забезпечення ефективної роботи медичних закладів потрібний достатній обсяг державного фінансування галузі охорони здоров'я.

1.3. Характеристика механізму менеджменту медичного туризму

Туризм з медичною метою є складним видом туризму, який потребує організації та управління з боку різних сторін, таких як медичні заклади, туристичні агентства та органи влади.

Основні суб'єкти організації та управління медичним туризмом включають:

- Медичні заклади та клініки. Вони є основними постачальниками медичних послуг для медичного туризму; повинні мати висококваліфіковані медичні кадри, сучасну технологію та обладнання, а також різноманітні послуги для забезпечення комфорту та безпеки туристів-пацієнтів.

- Туристичні агентства та оператори. Вони є посередниками між медичними закладами та туристами-пацієнтами; забезпечують пакетні пропозиції для медичного туризму, включаючи медичні послуги, проживання, транспорт та інші послуги.
- Органи влади та регулювання. Вони відповідають за регулювання та контроль якості медичного туризму; встановлюють стандарти та норми для медичних закладів, а також надають ліцензії та сертифікати якості.
- Медичні страхові компанії. Вони надають страховий захист туристам-пацієнтам, які здійснюють медичний туризм. Це дозволяє їм отримати необхідну медичну допомогу без додаткових витрат. Управління медичним туризмом - це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення якісної та безпечної медичної допомоги туристам-пацієнтам, які здійснюють медичний туризм.

Організація та управління медичним туризмом має на меті забезпечити максимальний рівень задоволення туристів-пацієнтів та зменшити ризики, пов'язані з медичним туризмом [18].

До головних методів управління медичним туризмом можемо віднести:

- планування - це коли визначаються цілі туризму, обсяг послуг, та визначаються потреби туристів;
- розробка пакетів медичних послуг, проживання; контроль медичних послуг тощо [3].

Механізм управління медичним туризмом зазвичай включає наступні складові:

1. Законодавча база: прийняття законів та нормативно-правових актів, які регулюють медичний туризм, включаючи вимоги до медичних закладів, лікарів та інших фахівців, які надають медичні послуги для туристів.
2. Реєстрація медичних закладів та сертифікація медичних послуг: державні органи визначають вимоги до медичних закладів та вимагають їх реєстрації, а також сертифікації медичних послуг.

3. Маркетингові дослідження: аналіз ринку медичного туризму, збір даних про попит на медичні послуги та профіль туристів, які здійснюють медичний туризм.
4. Привабливість: створення умов для розвитку медичного туризму, зокрема, створення сприятливого іміджу країни, покращення рівня медичної допомоги та обладнання медичних закладів, розвиток інфраструктури та інших послуг, які забезпечують комфортні умови для перебування туристів.
5. Розвиток туроператорської діяльності: залучення туроператорів, які спеціалізуються на медичному туризмі, розвиток системи онлайн- бронювання та інші інструменти для спрощення процесу бронювання медичних послуг.
6. Розвиток медичного туризму як окремої галузі: відокремлення медичного туризму від інших видів туризму, створення спеціальних програм для туристів, які здійснюють медичний туризм.

Висновок до 1 розділу

Отож, медичний туризм – це нове явище, яке з'явилося завдяки процесу глобалізації. Саме він є став одним із вагомих факторів визначення потенційно привабливих напрямів для туристів у цій галузі, розвитку не лише охорони здоров'я, а і інфраструктури, підвищення кваліфікації спеціалістів. Таким чином, важливо зазначити, що медичний туризм виконує основні соціальні функції, пов'язані з лікуванням і профілактикою захворювань, а також різноманітні заходи, спрямовані на охорону здоров'я всіх громадян.

Ми визначили, що медичний туризм можна класифікувати за декількома критеріями: типом медичних послуг (лікувальний, естетичний, дентальний), місцем проведення медичних послуг (внутрішній та зовнішній), за цільовою аудиторією

(для дорослих, дітей, пенсіонерів, людей з інвалідністю), за ступенем комфорту і розкоші (люксовий та стандартний).

Високий попит на якісне медичне обслуговування за доступними цінами – основний чинник, який впливає на медичний туризм. Разом із тим, нова мода «бути здоровим», хороша інфраструктура, високий рівень кваліфікації працівників та державні програми на підтримку цього виду туризму, теж мають неабиякий вплив на розвиток медичного туризму.

Основні суб'єкти організації та управління медичним туризмом включають – це медичні заклади. Не менш важливими є: оператори (туристичні агенства), органи влади, контролю та медичні страхові компанії. Саме вони мають на мені максимально задовольнити потреби клієнта.

Найбільш вживаними є два методи управління медичним туризмом: планування та розробка пакетів медичних послуг.

Вищезгаданий вид туризму – хороша та прибуткова форма бізнесу. Проаналізувавши досвід інших країн, робимо висновок, що передовими в цій галузі є: Німеччина, Австрія, Чехія, Польща, Ізраїль, Швейцарія, Франція, але в Україні є великі шанси увійти в число цих країн та бути на рівні з ними у питанні розвитку та впровадження медичного туризму.

РОЗДІЛ 2. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Світові тенденції розвитку медичного туризму

Як уже було сказано раніше, нині мода на здоров'я активно поширюється. Більшість країн Європи мають високий рівень розвитку у всіх сферах, і сфера медицини не є винятком. Університети та їх клініки в Європі відомі як осередки медичної науки більше, ніж два століття. Саме їх медична техніка і фармацевтичні компанії належать до провідних у світі і створюють сприятливе середовище для нововведень.

Є такі актуальні напрямки європейської медицини:

1. онкологічні хвороби, які лікуються кріохірургічним методом;
2. радіаційна онкологія;
3. трансплантація;

4. косметологія та дерматологія, яка виконується за допомогою лазера;
5. штучне запліднення;
6. лапароскопічні операції;
7. діагностика;
8. клітинна терапія.

За рівнем розвитку цього виду туризму в Європі, можна виділити такі країни:

- 1) найвищого рівня надання медичних послуг і розвитку лікувального туризму;
- 2) які мають досить широкий спектр медичних послуг і необхідний рівень розвитку медичного туризму;
- 3) в яких переважає декілька видів медичних послуг і достатній рівень розвитку цього виду туризму;
- 4) які лише нещодавно почали розвивати послуги медичного туризму;
- 5) які пропонують тільки одну з послуг медичного туризму;
- 6) в яких нерозвинений медичний туризм.

Причини, які сприяють розвитку медичного туризму саме в Європі :

1. Проблеми зі здоров'ям в таких країнах як Польща, Україна, Швеція, Італія та Німеччина.
2. Бажання відповідати «трендам», так як зараз це один із популярних напрямів серед сучасних людей.
3. Досвід та знання, який накопичувався десятиліттями.
4. Розвиток національних систем охорони здоров'я.

За даними Euro Health Consumer Index 2018 найкраща охорона здоров'я у Швейцарії. Друге та третє місця займають Нідерланди та Норвегія.

Кожна країна намагається сприяти розвитку своєї національної системи здоров'я як для своїх жителів, так і з метою створення умов для розвитку медичного туризму на території своєї країни, а тобто для покращення рівня своєї економіки. За

останні десять років почали зникати відмінності у якості медичних послуг між Західною і Східною Європою, хоча ціни в останній є більш помірними.

Одна із важливих подій трапилася у квітні 2009 року, коли Європарламент узаконив вільний вибір країни для лікування, не залежно від місця проживання з правом на компенсацію витрат.

Варто розглянути приклади створення кластерів медичного туризму та їх розвитку країн-лідерів, щоб проаналізувати світовий досвід створення кластерів медичного туризму:

1. Баварія є центром наукових досліджень, адже саме тут зосереджено більше 60% медичного електронного обладнання та 30% медичної техніки від загального виробництва в Німеччині. Клієнтами медичних закладів Нюрнберга, Регенсбурга, Аугсбурга переважно є українці та росіяни. Серед туристів з ОАЕ та Ірану є популярним Мюнхен. Кластер медичного туризму також сформований у Гамбурзі. Найбільшою лікарнею в Північній Німеччині є Університетська клініка Еппендорф у Гамбурзі. На початку вона спеціалізувалася на урології, але зараз тут лікують майже всі види захворювань. Для цього створено 14 профільних медичних центрів, де функціонує більше ніж 80 клінік та інститутів. Місткість стаціонарних закладів становить 1500 ліжко-місць.

2. У Великобританії розвиток медичного туризму здебільшого проходить у закладах міста Лондон. Найвідоміші – це клініка «Royal Marsden», яка спеціалізується на лікуванні онкологічних хвороб, а також асоціація приватних клінік «HCA International», яка спеціалізується на неврології, онкології, кардіології та педіатрії.

3. Станом на сьогодні, Східна Європа лише починає розвиватися у цій сфері і вже має певні успіхи. Наприклад, Угорщина спеціалізується на стоматологічних послугах та пластичній хірургії з низькими цінами.

4. Країни-сусіди такі як Хорватія, Польща, Чехія також нині мають схожий досвід із Угорщиною та допомагають пацієнтам із здоровою посмішкою та вдосконаленням себе через пластику.

Кластер обслуговується професійними медичними установами та санаторно-курортними профілактичними закладами. Факультети національного університету надають професійні кадри .

Туристична компанія, що представляє кластер та організовує тур, повністю ставить до відома клієнта про можливості та особливості цієї медичної подорожі. Потім турист проконсультується для визначення виду медичної проблеми та стану здоров'я щоб обрати заклад та види процедур. У цей час агентство бере на себе складання пакету документів та пошук квитків. Коли турист прибуває до Литви, він проходить консультацію зі своїм лікарем для складання плану лікування або оздоровлення. Туристу відкриті ряд основних медичних процедур, він може звертатися до спеціалістів зі стоматології, відвідувати профілактичні СПА-процедури, а також відвідувати музеї та екскурсії, відпочивати на пляжі та організовувати шопінг, тобто він отримує повноцінний відпочинок та оздоровлення. Коли тур закінчується, турист може підтримувати зв'язок зі своїм лікарем та отримувати від нього рекомендації щодо подальших подорожей.

Dubai Healthcare City (DHCC) – це найуспішніший кластер світу, заснований в Дубаї. У 2002 році її заснував шейх Мохаммад бін Рашид Аль Мактум – емір Дубая, прем'єр-міністр і віце-президент Об'єднаних Арабських Еміратів. Першим учасником у 2005-му DHCC стала Belgium Medical Services –невелика клініка, орієнтована на дерматологію і мануальну терапію.

Варто зазначити, що вітчизняний досвід теж має свої результати. 18 червня у Львові відбулася презентація першого в Україні кластеру медичного туризму і було підписано Меморандум про співпрацю із Львівською міською радою. Депутат Львівської міської ради Андрій Рікота став президентом кластеру. Учасники-

засновники будуть пропонувати такі послуги як: репродуктивна медицина, стоматологія, хірургія вен, косметологія та естетична медицина.

Отже, для того, щоб медичний туризм Львівщини та України загалом розвивався важливо проводити щорічний семінар, ініціатором якого є Українська Асоціація медичного туризму в рамках Львівського Медичного Форуму. На цьому етапі ми можемо вважати Львів столицею медичного туризму в Україні. Також, важливим етапом є переймання досвіду тих країн, які вже розвинули цей вид туризму. Хочемо зазначити, що підтримка держави грала б велику роль у цьому процесі, адже розвиток медичного туризму – це велике капіталовкладення в майбутнє країни.

2.2. Досвід Німеччини з розвитку медичного туризму

Медичний туризм є важливою галуззю для Німеччини, яка відома своїми висококваліфікованими медичними працівниками та передовими технологіями в галузі медицини. Німеччина має розвинену медичну інфраструктуру та міжнародно визнані клініки, що забезпечують високий рівень медичних послуг.

Згідно зі статистикою, у 2019 році Німеччина прийняла близько 250 тисяч іноземних пацієнтів, що прибули до країни з метою отримання медичних послуг. Іноземні пацієнти, зокрема, звертаються до німецьких медичних закладів для лікування онкологічних захворювань, кардіологічних та неврологічних проблем, а також для пластичної хірургії [4].

Однією з переваг медичного туризму в Німеччині є високий рівень медичної освіти та досвіду медичних працівників. Крім того, німецькі клініки мають сучасну технічну базу та передові методи лікування. Найбільш відомі медичні заклади в Німеччині знаходяться у таких містах: Берлін, Мюнхен, Гамбург та Франкфурт. У більшості медичних закладів працюють медичні працівники, які володіють англійською та іншими мовами, що дозволяє іноземним пацієнтам легко зрозуміти процедури та отримати якісну медичну допомогу.

Медичний туризм є важливою галуззю туризму в Німеччині, тож її розвиток є тісно пов'язаним з організацією та механізмами управління. В Німеччині, управління медичним туризмом регулюється національним законодавством та здійснюється на різних рівнях – від муніципального до федерального. Національні та регіональні організації займаються підтримкою та розвитком медичного туризму в країні. Німеччина відома своєю високоякісною медичною системою та кваліфікованими медичними фахівцями. Саме тому, що країна є популярною у секторі медичного туризму.

Управління медичним туризмом в Німеччині здійснюється на державному рівні через Федеральне Міністерство Економіки та Енергетики, яке координує роботу Національної Асоціації Медичного Туризму (National Association for Medical Tourism – NAMT). NAMT бере на себе проведення заходів щодо просування медичного туризму в Німеччині та забезпечення якості медичних послуг.

У рамках своєї діяльності GNTB розробляє та впроваджує стратегії з просування медичного туризму, підтримує та співпрацює з регіональними організаціями та лікарнями [1].

Організації, які надають медичні послуги в Німеччині, повинні мати ліцензії та сертифікати відповідно до німецьких стандартів, які гарантують високу якість послуг. Також, в кожному медичному закладі має бути міжнародний координатор, який забезпечує зв'язок з іноземними пацієнтами та знає мову, якою вони розмовляють.

У Німеччині також існує система медичних страхувань, яка покриває більшість медичних послуг. Іноземні пацієнти можуть скористатися цією системою, якщо вони мають медичну страховку, яка діє в Німеччині.

Крім того, у Німеччині існують спеціалізовані агентства, які надають послуги з організації медичного туризму, такі як бронювання готелів, транспорту та інших послуг, що пов'язані з медичними процедурами. Крім того, в Німеччині діє ряд організацій, які спеціалізуються на конкретних аспектах медичного туризму.

Наприклад, Medical Valley – організація, яка займається розвитком та інноваціями у галузі медичної технології.

Німеччина займає провідне місце у світі за якістю медичних послуг, тому не дивно, що країна популярна серед іноземних пацієнтів, які шукають висококваліфіковану медичну допомогу. Управління медичним туризмом в Німеччині здійснюється на державному рівні, а також на рівні окремих медичних закладів та компаній.

Федеральне Міністерство Економіки та Енергетики відповідає за координацію діяльності у сфері медичного туризму в Німеччині. Державні органи дотримуються високих стандартів у медичній сфері, а також забезпечують розробку та впровадження різноманітних маркетингових заходів з просування медичного туризму в Німеччині.

Крім того, в Німеччині діють спеціалізовані медичні центри та клініки, які спеціалізуються на наданні медичної допомоги іноземним пацієнтам. Ці клініки мають висококваліфікованих фахівців, сучасне обладнання та виконують найрізноманітніші медичні процедури. До того ж, більшість медичних закладів в Німеччині мають міжнародних координаторів, які забезпечують зв'язок з іноземними пацієнтами та надають їм необхідну інформацію.

Також, в Німеччині існують спеціалізовані агентства, які надають послуги з організації медичного туризму, такі як бронювання готелів, транспорту та інших послуг, що пов'язані з медичними процедурами. Управління медичним туризмом в Німеччині також включає регулювання якості та стандартів медичних послуг, що надаються туристам. Національний орган з акредитації та якості медичних закладів (DQS) проводить сертифікацію та контроль якості медичних закладів в Німеччині.

Розвиток інфраструктури. У Німеччині на рівні держави і регіонів проводяться заходи щодо розвитку інфраструктури для медичного туризму. Зокрема, створюються спеціальні медичні центри, де можуть отримати лікування туристи з різних країн.

Промоція. Німеччина активно рекламує свої медичні послуги серед іноземних туристів. Для цього використовуються різні канали комунікації, включаючи туристичні виставки, онлайн-ресурси та рекламні кампанії.

Високі стандарти якості. В Німеччині існує система сертифікації медичних закладів, що забезпечує високу якість медичних послуг. Це важливо для приваблення іноземних туристів, які очікують відповідного рівня медичної допомоги.

Розвиток медичних технологій. В Німеччині активно розвиваються нові медичні технології та методи лікування. Це сприяє підвищенню якості медичних послуг та збільшенню їх привабливості для іноземних туристів.

Співпраця між лікарнями та туроператорами. В Німеччині існує ряд медичних центрів, які співпрацюють з туроператорами, що спеціалізуються на медичному туризмі. Це дозволяє туристам отримати повний спектр послуг, включаючи медичне лікування та організацію відпочинку.

Отже, проаналізувавши всі дані, які подані вище, можемо дійти до висновку, що Німеччина – передова країна з точки зору розвитку медичного туризму, там створені всі зручності та умови для якісної та легкої реабілітації й оздоровлення, саме приклади таких країн надихають та спонукають Україну до розвитку своєї ніші у цьому виді туризму.

2.3. Організація та механізми управління медичним туризмом в Чехії

Чехія славиться своїми спеціалізованими клініками, які надають високоякісні медичні послуги в різних областях. За останні роки зросла популярність таких областей як стоматологія, косметична хірургія, офтальмологія, а також лікування спини та суглобів.

Один з ключових факторів, який приваблює пацієнтів до медичного туризму в Чехії – це цінова доступність медичних послуг у порівнянні з іншими країнами. Крім того, клініки в Чехії використовують сучасні технології та методи лікування, що привертає увагу іноземних пацієнтів.

Також в Чехії діє програма медичного туризму "Czech Medical", яка надає підтримку іноземним пацієнтам та їх родинам. В рамках цієї програми пацієнти можуть отримати допомогу з планування поїздки та бронювання готелів, а також допомогу з оформленням медичної страховки [3].

Країна займає 15 місце в індексі медичного туризму, але офіційної статистики медичного туризму немає. Про це свідчать веб-сайти офіційних інститутів та наукова робота вчених у Празькому університеті економіки. Чехія займає важливе місце серед країн, які пропонують медичний туризм в Європі. Управління медичним туризмом в Чехії здійснюється на державному рівні та на рівні окремих медичних закладів та компаній.

Міністерство промисловості та торгівлі Чехії відповідає за координацію діяльності у сфері медичного туризму в країні. Державні органи забезпечують розвиток медичного туризму шляхом створення сприятливих умов для розвитку медичних послуг, відповідної інфраструктури, підвищення якості медичної допомоги та її сертифікації.

У Чехії існують спеціалізовані медичні центри, які спеціалізуються на наданні медичної допомоги іноземним пацієнтам. Ці клініки мають висококваліфікованих фахівців, сучасне обладнання та виконують різноманітні медичні процедури. Багато медичних закладів в Чехії мають відділи міжнародного зв'язку, які забезпечують зв'язок з іноземними пацієнтами та надають їм необхідну інформацію. Крім того, в Чехії діють спеціалізовані агентства, які надають послуги з організації медичного туризму, а саме: бронювання готелів, транспорту та інших послуг, що пов'язані з медичними процедурами.

У 2019 році Британська організація Всесвітня рада туризму та подорожей посіла Чехію 13-е місце серед країн, які найбільше заробляють на вступному медичному туризмі. У той час це становило 3,8% усіх квитанцій про туризм у країні.

У 2016 році чеські лікарі продали свої послуги за 22 мільйони доларів. Варто

зазначити, що пов'язані витрати (транспорт, житло, страви, розваги) не включаються до цієї суми.

Закриваючи цей блок, варто додати те, що у 2020 році європейський туристичний ринок оцінювався в 4000 мільйонів доларів. Очікується, що з 2021 по 2027 рік цей показник зросте на 11,6%. Однією з причин є закон, який дозволяє громадянам Європейського Союзу отримувати медичну допомогу в іншій країні за рахунок державного бюджету. У деяких випадках людина повинна платити за самі послуги. Це стосується невідкладних та незапланованих випадків та процедур, пов'язаних з косметикою.

Однак, також необхідно відзначити, що ситуація з COVID-19 сильно вплинула на медичний туризм в Чехії, як і в інших країнах світу. Були введені обмеження на перетин кордонів та міжнародні перельоти, що призвело до зменшення числа іноземних пацієнтів. Однак з покращенням ситуації зі здоров'ям в країні та відновленням міжнародних перельотів можна очікувати відновлення медичного туризму в Чехії [18].

Тепер перейдемо до організації медичного туризму в Чехії, і тут пригадаємо про вищесказану програму "CzechMedical". Ця програма включає в себе багато різноманітних послуг, які допомагають пацієнтам з інших країн забезпечити високоякісну медичну допомогу в Чехії. Наприклад, в рамках цієї програми надається допомога з бронюванням готелів та перевезенням до клініки, а також із оформленням візи та медичної страховки. Крім того, програма надає пацієнтам можливість отримати безкоштовну консультацію з медичних питань та допомогу з плануванням поїздки.

У Чехії діє Національна асоціація медичного туризму, яка об'єднує клініки та інші медичні заклади, що пропонують медичні послуги для іноземних пацієнтів. Ця асоціація сприяє розвитку медичного туризму в Чехії та підтримує високі стандарти медичної допомоги для всіх пацієнтів, включаючи іноземних громадян.

Крім того, у Чехії існує багато міжнародних клінік та медичних центрів, які працюють з іноземними пацієнтами і забезпечують високоякісні медичні послуги. Багато з цих закладів пропонують послуги із стоматології, офтальмології, лікування спини та суглобів, косметичної хірургії тощо. Управління медичним туризмом в Чехії здійснюється на державному та регіональному рівнях. Національна асоціація медичного туризму відповідає за регулювання діяльності клінік та медичних закладів, які пропонують послуги медичного туризму.

Також, у Чехії діє Міністерство здоров'я, яке контролює дотримання стандартів медичної практики та забезпечує безпеку пацієнтів, включаючи іноземних пацієнтів, які приїжджають для отримання медичної допомоги. Крім того, у Чехії діють також регіональні органи управління медичним туризмом, які працюють на місцевому рівні та забезпечують розвиток медичного туризму в різних регіонах країни. Ці органи здійснюють співпрацю з місцевими клініками та готелями, що дозволяє створювати комплексні медичні програми для іноземних пацієнтів [3].

Управління медичним туризмом в Чехії здійснюється за допомогою різних механізмів, які включають державні органи, медичні заклади та приватні компанії.

Основні механізми управління медичним туризмом в Чехії:

1. Державна підтримка. Міністерство промисловості та торгівлі Чехії відповідає за координацію діяльності у сфері медичного туризму в країні. Владні органи забезпечують розвиток медичного туризму шляхом створення сприятливих умов для розвитку медичних послуг, відповідної інфраструктури, підвищення якості медичної допомоги та її сертифікації.
2. Спеціалізовані медичні центри. Чехія має багато спеціалізованих медичних центрів, які надають медичну допомогу іноземним пацієнтам. Ці клініки мають висококваліфікованих фахівців, сучасне обладнання та виконують різноманітні медичні процедури. Багато медичних закладів в Чехії мають відділи міжнародного

зв'язку, які забезпечують зв'язок з іноземними пацієнтами та надають їм необхідну інформацію.

3. Приватні медичні компанії. Чехія має багато приватних медичних компаній, які спеціалізуються на медичному туризмі та надають послуги іноземним пацієнтам. Ці компанії надають повний спектр послуг, від бронювання готелів та перевезення до надання медичних послуг.

Для забезпечення якості медичних послуг у Чехії діє також система сертифікації медичних закладів, яка дозволяє пацієнтам визначати рівень якості послуг та вибирати найкращі медичні заклади для отримання медичної допомоги.

Висновок до 2 розділу

Отже, хочемо зазначити, що медичний туризм розвивається на підґрунті хорошої медичної освіти, відмінного рівня кваліфікації медиків (із знанням іноземних мов), досвіду працівників та, звісно, підтримки держави на всіх рівнях (особливо у сфері контролю відповідності усім сучасним медичним стандартам, сертифікації та створенні потрібної інфраструктури).

Світові держави-лідери вже мають доволі великий досвід у цій сфері туризму. Дуже негативно вплинув COVID-19, всі країни відчули значне зменшення туристів через закриті кордони, але у останні два роки світова тенденція до медичного туризму знову зростає та світ виходить на показники, які мали до COVID-19.

Основним світовою тенденцією у медичному туризмі є створення кластерів, таких як: Dubai Healthcare City (найуспішніший кластер світу), Лондонський та Гамбурзький. У Львові теж було відкрито такий кластер.

Досвід Німеччини в управлінні медичним туризмом є показовим та вартим уваги українським колегам, адже регулюється національним законодавством та

здійснюється на різних рівнях – від муніципального до федерального. Державні органи дотримуються високих стандартів у медичній сфері, а також забезпечують розробку та впровадження різноманітних маркетингових заходів з просування медичного туризму в Німеччині.

Основна перевага Чехії – доступність цін. Також притік туристів є за рахунок програми "CzechMedical". Наприклад, в рамках цієї програми надається допомога з бронюванням готелів та перевезенням до клініки, а також із оформленням візи та медичної страховки. Крім того, програма надає пацієнтам можливість отримати безкоштовну консультацію з медичних питань та допомогу з плануванням поїздки.

Проаналізувавши досвід таких держав як Німеччина та Чехія, можемо зробити висновок, що вони дають нам краще розуміння вектору, в якому потрібно рухатись та цілі, яких маємо прагнути в цьому виді туризму. Звісно, багато чого залежить від самих клінік та від бажання людей створювати нове та підкорювати цей ринок, але від держави та її бачення розвитку галузі теж залежить велика частина успіху у цьому бізнесі.

РОЗДІЛ 3: СУЧАСНИЙ СТАН ТА МЕНЕДЖМЕНТ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

3.1 Сучасний стан медичного туризму в Україні

Беручи до уваги той факт, що Європа усе активніше розвиває медичний туризм в своїх країнах, Україна не могла залишитися без уваги. Звичайно, розвиток цього виду туризму, як і взагалі економіка, трохи відстає від високорозвинених країн, але має значний потенціал.

Україна має вигідне територіальне положення, що значно збільшує можливості регіонів у розвитку цього виду туризму. Через високу цінову політику та повільне отримання послуг такі країни, як Німеччина та Великобританія, дуже часто незадоволені наданими послугами через їх недоступність. Наша країна має досить низькі ціни на послуги, хоча над якістю деяких послуг варто ще попрацювати. Висока вартість медобслуговування в розвинених країнах світу також стала серйозною проблемою не тільки для туристів, але і для їхніх роботодавців, соціальних фондів, страхових систем і держав. У той час як Україна, маючи репутацію постачальника медичних послуг зі співвідношенням ціна-якість, може стати перспективним напрямком розвитку медичного туризму в Європі та світі.

Частіше всього це стосується стоматології, офтальмології, МРТ-діагностики. Велика кількість туристів спеціально приїжджають в Україну через унікальні види лікування. Одним із таких є лікування стовбуровими клітинами.

Україні має декілька багатопрофільних лікарень, що потребують кращого фінансування для повноцінного функціонування. Одним із таких прикладів є Охматдит [12].

Основним фактором розвитку перспективного спеціалізованого напрямку туристичної індустрії є великий потенціал потреб, які потрібно реалізувати в медичній галузі та складнощі, що можуть відбутися під час відновлення і підтриманні фізичного чи психічного стану здоров'я. Цей розвиток спричинив виникнення медичного туризму, як нового виду економічної діяльності.

Розглянемо розвиток медичного туризму на прикладі Закарпаття. Цей регіон має досить вигідне географічне положення, адже знаходиться на кордоні, тому іноземним туристам буде легше добиратися. Закарпаття володіє великою кількістю ресурсів, які активно використовуються в санаторно-курортних цілях.

Перш за все – це клімат, який має оздоровчий вплив на здоров'я людини. Наступними перевагами цієї місцевості є мінеральні та термальні води, за допомогою яких можна лікувати чимало хвороб. Наприклад, мінеральна вода «Поляна Квасова», яка була визнана кращою в Європі. На території Закарпаття знаходиться велика кількість санаторіїв, тобто інфраструктура добре розвинена. Перевагою є співвідношення ціна-якість.

Варто згадати про Рівненську область, де розвиток медичного туризму має великі перспективи. Але станом на сьогодні, ця місцевість не користується попитом серед місцевих, а іноземні туристи навіть не знають про наявні послуги. Причиною цього є недостатня увага до реклами цього регіону та незацікавленість влади у просуванні його на міжнародний рівень. Хоча Рівненщина наділена флористичними, бальнеологічними й пелоїдними водними ресурсами, які мають значний потенціал для розвитку медичного туризму [13].

Отже, наразі медичний туризм в Україні є лише на початкових стадіях розвитку, але деякі послуги вже користуються популярністю завдяки своїм доступним цінам та якістю. Деякі регіони активно розвиваються, а інші потребують уваги зі сторони влади. Варто більше залучати державні органи, щоб цей процес прискорився.

3.1.1. Нормативно-правове регулювання медичного туризму в Україні

Хочемо зазначити, що для стабільного функціонування будь-якої галузі, в тому числі і медичного туризму, дозвільні документи, реєстраційні та ліцензійні мають високе значення. Саме такі дозволи мають на меті регулювання адміністративно-правових відносин та зменшення непорозумінь між клієнтом та медичним закладом.

Окремим видом дозвільної процедури є ліцензування, хоча слід підкреслити, що з урахуванням специфіки туристичного продукту, який надається у сфері медичного туризму, дозвільні процедури у досліджуваній сфері не обмежуються ліцензуванням, що зазвичай є обов'язковою процедурою для здійснення певних видів господарської діяльності відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності», 2015).

На нашу думку, навіть косметологічним салонам потрібно мати ліцензію, адже вони, у своїй діяльності використовують різні медичні засоби, інструменти та обладнання. Якщо цим буде займатись не добросовісний салон – це може нанести непоправної шкоди клієнту. До того ж, в таких установах проводиться лікування шкіри, виправлення дефектів на тілі та ін. Саме тому ми вважаємо, що навіть б'юті салони повинні працювати відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності», 2015).

Принагідно, хочемо наголосити, що чинним законодавством України станом на сьогодні не є регламентовано ліцензування туристичних фірм, компаній-

провайдерів та агентів, котрі виступають посередниками між клієнтом та медичним закладом. На нашу думку це теж повинно бути зроблено, для того, аби гарантувати туристу повну захищеність своїх прав та відшкодування коштів в разі виникнення спірних питань чи проблем. Також, потрібно перевіряти освітньо-кваліфікаційний рівень таких людей чи компаній, для того, щоб клієнт міг розуміти компетентність обраної компанії та визначитись чи готовий він співпрацювати з ними. Працівники компанія-провайдера повинні вільно володіти іноземними мовами (тими, з яких країн приїжджають туристи) та мати медичну освіту для того, щоб вміти компетентно розбиратись у потребах клієнта та мати змогу допомогти йому із вибором потрібної послуги.

Україна є однією із тих країн, в яких дозволено сурогатне материнство. Це може відіграти важливу роль у розвитку медичного туризму, адже саме на законодавчому рівні цей вид медичної послуги є дозволений і багато клієнтів-іноземців можуть бути прихильниками цієї послуги. Якщо ми ще й приведемо у порядок усе у структурному плані: постачальників, системи страхування, провайдерів, подорожі й проживання, рекламу і медіа, фінансові продукти, то взгалі можемо стати одним із світових лідерів у репродуктивній медицині.

Хочемо зазначити, що сурогатне материнство відповідно до Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 9 вересня 2013 р. № 787, визначено як одну з допоміжних репродуктивних технологій, що дозволяє подружжю стати біологічними батьками своєї дитини за наявності в одного з них вроджених або придбаних недуг, які викликають безпліддя [13].

Також варто додати про ЕКО та високоякісні процедури по лікуванню репродуктивного здоров'я. Однак, варто відмітити, що через обмеженість законодавства країн, з яких приїжджають люди, для, наприклад, сурогатного материнства, існує колізія, яка іноді забороняє вивозити цю дитину до країни

громадянства пацієнта. Це є справді великою проблемою та вимагає законодавчого врегулювання в Україні.

Цілком погоджуємося із А. Подзіровим та В. Теремиським, які вказують на те, що «розвиток медичного туризму нерозривно пов'язаний з якісним правовим забезпеченням» [14, с. 487].

Відповідно до Глобального кодексу етики Всесвітньої організації туризму для туристів, медичні туристи повинні мати ті ж права, що й громадяни країн призначення (World Tourism Organization's Global). Змушені визнати, що це не завжди так, відтак створюються ще додаткові проблеми. Якщо суспільство не буде досліджувати правдиві свідчень та випадки щодо якості допомоги, яку отримують пацієнти за кордоном, їх безпека (а отже і безпека кожного клієнта) може бути під загрозою. Нам потрібно вивчати це питання глибше та краще розвивати системи звітності.

Також, хочемо наголосити, що хорошим показником якості послуг, які може надавати медичний заклад є своєчасна атестація усіх лікарів та загалом закладу, адже саме під час цієї процедури проводиться аналіз та оцінка професійного рівня працівників та відповідність усього медзакладу до світових стандартів.

Українці їдуть до інших країн з метою лікування та оздоровлення із типових причин виникнення медичного туризму, а саме тому, що певні питання не можна вирішити в Україні, бо такі послуги не надаються або досі не є врегульовано законодавством або ж потребують доопрацювання.

Яскравий приклад цьому є питання трансплантації органів. До 2018 року це питання взагалі не було вирішене та врегульоване, а отже, ця процедура була під забороною. Нині ж прийнято Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» та навіть внесено зміни, які сприяють ефективності трансплантації.

Невідповідність якості допомоги є основним джерелом критики для галузі медичного туризму. Одним із основних механізмів, що впроваджуються для

стандартизації міжнародної охорони здоров'я, є акредитація. Акредитація намагається гарантувати, що заклади медичного туризму відповідають основним стандартам безпеки, укомплектовані кваліфікованим персоналом та мають відповідне медичне обладнання для виконання запропонованих процедур. Серед головних організацій з акредитації міжнародних лікарень - Joint Commission International (JCI), що стягує плату з клієнтів, які хочуть обстежити їхні заклади для акредитації. Але зусилля однієї кількох організацій не будуть достатніми в умовах швидкого зростання сектору медичного туризму.

Дуже сильно гальмує процес розвитку те, що не дивлячись на тривалу тенденцію розквіту медичного туризму, досі не було прийнято профільного закону. Багато науковців зазначають про це. Наприклад, і О. Духовна вважає, що «однією з головних перешкод для розвитку медичного туризму в Україні є відсутність законодавчої бази та профільного закону «Про медичний туризм», відомчої нормативної бази щодо співпраці з іноземними клієнтами в медичних закладах, насамперед державної та комунальної сфери, а Закон України «Про туризм» 1995 р. відверто застарів і не відповідає сучасним реаліям» [6]. Ми цілком згодні із нею.

Принагідно, наголошуємо, що війна в Україні породжує колапс у цій сфері і великі проблеми загалом у системі охорони здоров'я, адже багато громадян були змушені покинути місця свого проживання повинні теж якісно бути обслуговані в інших регіонах – це і є першочерговим завданням системи охорони здоров'я.

Хочемо зазначити, що в нашому розумінні таких внутрішньо переміщених осіб теж можемо віднести до пацієнтів сфери медичного туризму, адже вони звертаються за допомогою не за місцем своєї реєстрації. Розуміємо, що зазвичай слово «туризм» асоціюється із насолодою та відпочинком, але в нашій ситуації, ці громадяни можуть отримувати послуги як в Україні, так і за її межами в рамках терміну медичний туризм.

Отже, на сьогоднішній день прослідковуємо існування великої потреба в розробці та прийнятті Закону України «Про медичний туризм», який повинен

розтлумачити та затвердити теоретичну базу, яка нині не розроблена взагалі, закріпити права, обов'язки та інтереси суб'єктів медичного туризму, вирішити питання з їх юридичним захистом, із чим зараз також є проблеми. Усі особи, які є дотичними до цього виду бізнесу повинні розуміти свою відповідальність за життя та здоров'я клієнта та бути максимально компетентними у своїй справі. Додамо, що медичний туризм повинен мати в Україні більшу підтримку та фінансування від держави, адже зараз це стосується не лише туристів-іноземців, а і внутрішньо переміщених громадян нашої країни.

3.1.2. Ресурсна база для розвитку медичного туризму

Безумовно, для розвитку медичного туризму необхідний ресурсний потенціал, як природного характеру так і розвинена інфраструктура і кваліфікований персонал медичних лікувальних закладів. Тільки із симбіозом усіх цих понять країна матиме хороший рівень клієнтів та дохід із цього виду бізнесу.

В Україні станом на сьогодні, діє багато медичних центрів, які використовують принципи доказової медицини, працюють в рамках в'їзного медичного туризму, наприклад такі: Київський міський Центр серця, Центр дитячої кардіохірургії, кілька онкологічних клінік (ЛІСОД, Інновація, Кібер клініка Спіженко), приватні багатопрофільні лікувально-профілактичні заклади, клініки клітинної терапії, включаючи кріобанки. За оцінками компанії «МедЕкспрес», у нашій країні працює приблизно 50-70 медичних центрів, орієнтованих на клієнтів-іноземців.

Хочемо наголосити, що в Україні все ж розвивається внутрішній медичний туризм. Багато пацієнтів охоче їдуть до Львова або Одеси для лікування зору, в Прикарпатські регіони для оздоровлення термальними водами і тд.

Також, можемо зробити висновок, що медичний туризм буде розвиватись, якщо в країні є наявна сучасна медична техніка, відсутність довгих черг із записом на декілька місяців наперед та «легке» візове законодавство. Хочемо наголосити, що

передусім потрібно подбати про захист здоров'я громадян України, а потім більше вкладатись для розвитку іноземного медичного туризму.

Хорошим стимулом для запуску медичного туризму можуть стати посередницькі заклади. Наприклад, в Україні є такий з 2012 року, він є посередницьким закладом від Турецької асоціації медичного туризму.

Найважливішим ресурсним фактором є наявність лікувальних/оздоровчих ресурсів різної етимології, а одиницею формування туристичної інфраструктури є курорт, як територія зосередження всіх компонентів оздоровчого туризму.

Основними напрямками в'їзного медичного туризму в Україну є стоматологія та лікування безпліддя, адже синтез хорошої технологічної бази, законодавчих актів та кваліфікованих працівників у цій сфері приваблюють туристів з усього світу. Також є інтерес іноземних пацієнтів до напрямів відновної медицини (Міжнародна клініка реабілітації «Реабілітаційний центр «Еліта» у м. Трускавець), офтальмології та радикальної медицини: кардіології (Інститут серця МОЗ України), лікування стовбуровими клітинами. Звісно, вартість послуг в Україні є значно нижчою, ніж за відповідні процедури в Європі чи США, тому саме сюди люди приїжджають за вдосконаленням посмішки, корегування зору або запліднення.

Важливо відзначити, що окремі приватні медичні центри активно залучають іноземних пацієнтів. Найчастіше з метою отримання українських медичних послуг пацієнти приїжджають з країн: Франція, Англія, Італія, Німеччина, США, Ізраїль. Основними критеріями вибору України для медичного туризму є невисокий рівень цін, у порівнянні із зарубіжними клініками; спеціалізація клінік та високі результати успішного лікування. Приклад: лікування безпліддя (програма IVF+ICSI) в українському спеціалізованому центрі лікування безпліддя (Клініка репродуктивної медицини «Надія») коштує 2500 євро, а в Англії (TheLondonWomen'sClinic) – 4800 євро. Результативність лікування у цих двох центрах однакова.

Звертаємо увагу на те, що на Прикарпатті є багато санаторіїв, які можуть проводити оздоровлення за рахунок чистоти повітря, «вихрових» ванн, «сухих»

вуглекислих ванн, гіпербаричної оксигенації (барокамери), спелеотерапії, гідроклоноотерапії, грязевих ванн.

Медичний клінічний туризм виконує свою основну функцію в процесі відвідування спеціалізованих медичних закладів, здійснення втручань та відповідних процедур. В той час, як медичний курортний туризм базується на методах курортології і отриманні бажаного результату, що можна здійснити через застосування природних лікувальних чинників чітко визначеної курортної місцевості. При цьому, варто зазначити, що лікувально-оздоровчий туризм може не бути медичним, тобто, не передбачати отримання медичних послуг, на основі цього оздоровчий ефект буде реалізовуватися за допомогою позитивного терапевтичного впливу природних лікувальних факторів, спортивних методів, відповідної дієти, тощо. Таким чином, подорожі санаторного типу на термальні, грязьові, spa- і wellness-курорти, а також тури, у яких здійснюється візит в зарубіжну клініку з метою контрольного обстеження (яке, зазвичай можна реалізувати в державі, де мешкає громадянин) поєднується з активним або екскурсійним відпочинком в інші дні, належать до медичного курортного туризму. А наприклад, поїздка до м. Одеси з метою проведення офтальмологічної операції з поєднанням прогулянкою міста та відпочинком на Чорному морі є варіантом медичного клінічного туризму.

Станом на сьогодні, в Україні, швидкими кроками продовжує свій розвиток оздоровча галузь та індустрія товарів для покращення здоров'я.

Зазвичай, люди обирають такі центри для оздоровлення:

1. клуби покращення здоров'я (фітнес, танці, аеробіка, каланетика, йога, SPA, велнес);
2. фізкультурно-оздоровчі, спортивно-оздоровчі, рекреаційнооздоровчі, оздоровчі центри;
3. туристичні бази;
4. готелі-курорти;
5. санаторії;

6. санаторії-профілакторії;
7. пансіонати;
8. будинки відпочинку;
9. дитячі та молодіжні оздоровчі табори;
10. косметичні центри та салони, банні комплекси та ін.

Також, невпинним є розвиток виробництва натурального здорового та спортивного харчування, харчових добавок, біологічно активних добавок, одягу та взуття, приладів і оздоровчого обладнання.

На нашу думку, для того, щоб Україна стала «Меккою» для іноземних туристів у медичній сфері, потрібно, щоб МОЗ починало налагоджувати співпрацю із фармацевтичними компаніями у всьому світі та ставало з ними партнерами. Ми говоримо як про приватні корпорації, так і про загальнодержавні установи. Саме це допоможе нам набратись досвіду в іноземних колег та впровадити його в свою систему охорони здоров'я.

Станом на сьогодні є розвинутими в десятки варіантів програм, які є окремими видами фізичних вправ, що принципово не змінюють суть базових технологій. Недоліками більшості існуючих клубів здоров'я можна назвати їх низький оздоровчотехнологічний рівень, спортивно-фізкультурна односторонність, відсутність комплексу рекреаційних та оздоровчих послуг, орієнтація на контингент молодих людей, а також відсутність організації сімейної клубної роботи. Те, що в даний час називається клубом по суті своїй клубом не є, оскільки відсутня клубна форма організації як такої: членство, єдність ідеології та культури якості життя і здоров'я, просвіта і освіта, благодійність та ін

Отже, хочемо зазначити, що Україна – приваблива країна для медичного туризму. Нашими послугами готові користуватися туристи із багатьох країн світу, адже відносно низькі ціни та відносно хороша якість – це про Україну, залишається лише краще прописати усі нормативно-правові акти, щоб забезпечити як надавача послуг, так і туриста від усіх можливих суперечок.

3.1.3. Соціально-економічні особливості розвитку медичного туризму в Україні

Будь-який вид туризму тим чи іншим чином впливає на соціальний та економічний стан країни. Медичний туризм не є винятком. Існує дві форми впливу: пряма і опосередкована. Варто розглянути ці особливості окремо.

Якщо говорити про опосередковану, то вона відбувається методом стимулювання розвитку дотичних до медичного туризму сфер. Може мати короткостроковий або довгостроковий характер. Короткостроковий характер впливу проявляється тоді, коли час перебування медичного туриста у регіоні при придбанні додаткових товарів і послуг, наданих регіональною економікою. А довгостроковий вплив виникає зазвичай після отримання суб'єктами господарювання засобів від медичного туризму та їх витрат в інших сферах економіки для задоволення своїх потреб.

До опосередкованих економічних ефектів відносять податки на доходи від послуг медичного туризму. А розвиток медичного туризму безпосередньо впливає на розвиток інших сфер економіки.

Опосередковані соціальні ефекти :

1. зниження рівня безробіття;
2. розвиток медичної сфери країни і одночасний розвиток соціальної інфраструктури регіону;
3. акцентування на інформованості населення про надані медичні послуги;
4. збільшення можливостей населення покращити свій стан здоров'я;
5. підвищення кваліфікації медичного персоналу;
6. покращення технічного оснащення [15].

Дія прямої форми впливу медичного туризму на соціально-економічний розвиток регіону проявляється у безпосередньому економічному та соціальному ефекті від припливу медичних туристів у регіон. Практично, ефекти прямого впливу

розвитку медичного туризму визначаються приблизним рівнем витрат медичних туристів на конкретній території.

До прямих економічних ефектів належать:

1. приріст доходів підприємств туристичної та медичної індустрії;
2. приріст прибутковості діяльності туристичних і медичних закладів;
3. збільшення зарплатні лікарів та турагентів через приплив туристів;
4. зростання доходів місцевих бюджетів.

До прямих соціальних ефектів належать:

1. зниження рівня захворюваності, рівня смертності та інвалідності серед туристів;
2. створення та приріст нових робочих місць у конкретній місцевості;
3. зростання рівня зайнятості населення регіону;
4. різноманітність та розширення спектру надання медичних послуг;
5. покращення якості надання медичних послуг [10].

Отже, Україна не є винятком, хоч розвиток медичного туризму не надто активний, але він тісно пов'язаний з економікою та соціальним станом населення і приносить досить корисні результати для подальшого розвитку цих двох аспектів.

3.2. Врахування досвіду Німеччини з менеджменту медичного туризму

Наразі існує багато нормативних актів, які сприяють розвитку українського ринку медичного туризму та відповідають європейським стандартам. Проте, в Україні немає механізмів впливу на діяльність посередницьких структур, що надають медичні послуги, аналізу цін на послуги іноземних медичних установ, системи контролю якості такого лікування та захисту прав громадян України на отримання медичної допомоги.

Щодо впровадження правил та рекомендацій медичного туризму в Україні, потрібно врахувати такі способи:

- 1) дотримуватись всіх законів та правил медичного туризму в Україні. Бути впевненим, що та чи інша компанія має ліцензії та дозволи, необхідні для проведення медичної практики в Україні;
- 2) забезпечити якість медичних послуг, що надаються клієнтам; наглядати за обладнанням, за кваліфікаціями медичних працівників та контролю якості послуг;
- 3) потрібно вирахувати вартість медичних послуг та конкурентоспроможність вашої пропозиції;
- 4) залучати клієнтів на медичний туризм; можна використовувати будь-які способи реклами-соціальні мережі, портали;
- 5) потрібно визначити потреби цільової аудиторії, і вже виходячи з цього, адаптувати послуги;
- б) можливе партнерство з місцевими медичними закладами та туристичними агентствами для підвищення впливу вашого бізнесу на ринку [1].

Значна частина пацієнтів може зіткнутися з великими труднощами в процесі отримання послуг медичної сфери, які зумовлені певними негативними моментами, які є спільними для систем охорони здоров'я усіх країн. Представники розвинених країн, а також країн, економіка яких тільки починає свій шлях розвитку, вказують на дуже низькі оцінки галузі охорони здоров'я.

Аналізуючи думки та вислови громадян англomовних країн, таких як Австралія, Велика Британія, Канада, США, приходимо до висновку, що відносно рівний рівень незадоволеності медичним обслуговуванням, який спостерігається і в Україні, є тим фактом, що моделі всіх перерахованих вище країн мають істотні відмінності.

Однією з головних причин невдоволення населення є недостатня доступність для них необхідних медичних послуг через політику високих цін. Як відомо, значна кількість країн, які здійснюють свою діяльність у сфері медичного туризму, надають подібні медичні послуги за нижчою ціною порівняно зі США та Великою Британією.

Економічна криза в світі посилила необхідність скорочення витрат домогосподарств у більшості країн світу, і в цьому аспекті привабливою є можливість заощадити на лікуванні від 20% до 80%. Слід зазначити, що не надто висока вартість надання послуг характерна для значно більшої частини пострадянських держав, насамперед для України, виходячи з цього очевидні значні переваги в ціновій політиці [18, с. 39].

Зазначимо, що нинішнє зростання кількості медичних туристів на регіональному та міжнародному рівнях є й іншими. По-перше, медичні потреби пацієнта можуть ґрунтуватися на процедурах (наприклад, кардіо- та нейрохірургія, пластична хірургія, стоматологія, трансплантація), зареєстрованих у державних програмах медичного страхування.

Крім того, у США є ситуації, коли медичні працівники відмовляються надавати послуги через релігійні переконання (наприклад, щоб перервати незаплановану вагітність), а також у багатьох інших країнах, таких як Ірландія, Єгипет, Емірати, Об'єднані Араби, Чилі, аборти заборонені законом.

Громадяни Канади чи Великої Британії мають державну страховку, але чекають на операцію чи інше втручання лікарів-спеціалістів тривалий час, який може досягати двох років.

Першочергове значення у визначенні основних напрямів ефективного розвитку медичного туризму має створення єдиної таксономії. При складанні класифікації лікувального туризму слід враховувати його особливості та характерні обмеження:

1. Важливість врахування функціональних особливостей та організаційних відмінностей медичного туризму;
2. При виборі критеріїв класифікації слід враховувати як традиційний підхід до класифікації медичного туризму, так і специфіку сучасного туристичного ринку та медичної сфери.

3. Кількість критеріїв має бути оптимальною та відображати ключові особливості медичного туризму.

4. Вибір критеріїв має бути пов'язаний як з технічними аспектами надання таких послуг, так і з соціально-економічними аспектами, які повною мірою характеризують процес застосування медичного туризму в умовах конкретного населеного пункту.

У науковій літературі найбільш поширеною є така класифікація за напрямом туристичних потоків: медичний туризм поділяється на міжнародний і національний медичний туризм. Міжнародний медичний туризм означає від'їзд людини з однієї країни в іншу для отримання медичної, стоматологічної та хірургічної допомоги, рівної або кращої, ніж у самій країні.

Вони роблять це для доступності та кращого рівня обслуговування. Міжнародний медичний туризм, у свою чергу, поділяється на два види:
- В'їзний медичний туризм (стосується зовнішніх туристів, які в'їжджають у певну країну).

- Виїзний медичний туризм (відноситься до туристів, які подорожують зі своєї країни походження в іншу, тобто коли медичний турист їде за кордон, то це виїзний туризм для своєї країни).

Розглядаючи внутрішній медичний туризм, слід зазначити, що громадяни, які проживають у певній державі, їдуть в інше місто цієї ж країни, щоб отримати якісну медичну, стоматологічну чи хірургічну допомогу, яка є кращою, ніж в іншому місті. Ще одна популярна класифікація медичного туризму – за типом захворювання або типом необхідної медичної допомоги. Медичний туризм може бути класифікований за типом захворювання, яке має пацієнт і на яке спрямована медична допомога. Основними типами захворювань, на які спрямований медичний туризм, є:

1. Медичний туризм для лікування серцево-судинних захворювань: такий туризм передбачає надання послуг з діагностики, лікування та реабілітації хворих з

захворюваннями серцево-судинної системи, такими як ішемічна хвороба серця, аритмії, хвороба Крона, артеріальна гіпертензія тощо.

2. Медичний туризм для лікування онкологічних захворювань: такий туризм включає надання послуг з діагностики та лікування пацієнтів з онкологічними захворюваннями, такими як рак грудей, рак шийки матки, рак шлунка, лейкемія та інші.

3. Медичний туризм для лікування захворювань опорно-рухової системи: цей вид туризму передбачає надання медичних послуг для пацієнтів з хворобами опорно-рухової системи, такими як артрит, ревматоїдний артрит, спонділіт, дисплазія суглобів та інші.

4. Медичний туризм для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту: цей вид туризму включає надання медичних послуг для пацієнтів з захворюваннями шлунково-кишкового тракту, такими як гастрит, виразкова хвороба, коліт, хвороба Крона та інші.

5. Стоматологія. Напрямок популярний і не вимагає значних початкових вкладень. Це ідеальний вид медичного туризму саме тому, що він є одним із найдешевших і найпростішим у поєднанні з відвідуванням культурно- історичних та природних пам'яток регіону, де знаходиться пацієнт.

6. Напрямок пересадки. Галузь сильно розвивається., але є обмеженою через високу вартість та певні морально-етичні погляди людей.

Таким чином, на сьогодні існує високий потенціал незадоволення потреб громадян у медичній сфері через обмеження в релігійній, соціально-економічній та законодавчій сферах у процесі здійснення медичних процедур, які посилюються впливом фактора часу та свинцю. до зростання попиту на послуги туроператорів на ринку медичного туризму, оскільки альтернативою медичним послугам у самій державі є їх спрямоване отримання за межі самої країни [18, с. 41].

3.3. Впровадження ефективних практик менеджменту медичного туризму Чехії в Україні

Впровадження медичного туризму в Україні може бути корисним для економіки країни, оскільки залучення іноземних туристів, які зацікавлені в медичних послугах, може приносити додаткові доходи і створювати нові робочі місця. Однак, для цього потрібно вирішити декілька проблем.

По-перше, Україні потрібно розвивати і підвищувати якість медичних послуг. Наприклад, необхідно вдосконалювати інфраструктуру медичних закладів, забезпечувати найсучаснішим обладнанням і матеріалами, підвищувати кваліфікацію медичного персоналу.

По-друге, Україні потрібно розвивати туристичну інфраструктуру. Для того, щоб приваблювати іноземних туристів, необхідно мати хороші готелі, ресторани, культурні заклади і інші види розваг.

По-третє, необхідно проводити ефективну маркетингову кампанію для просування медичного туризму України на зарубіжних ринках. Для цього можуть використовуватися різноманітні інструменти, такі як участь у міжнародних виставках, конференціях, рекламні кампанії в соціальних мережах і т.д.

Нарешті, потрібно вирішити питання ліцензування медичних закладів, що надають медичні послуги, та встановлення якісних стандартів, що гарантують безпеку і ефективність лікування.

Щодо впровадження правил та рекомендацій медичного туризму до України, потрібно врахувати такі способи:

1. Створити відповідну нормативну базу для медичного туризму, яка буде визначати вимоги до медичних закладів, що працюють з іноземними пацієнтами, вимоги до кваліфікації медичних працівників, умови перебування та лікування іноземних пацієнтів в Україні.
2. Створити систему контролю та моніторингу якості медичних послуг, яка забезпечуватиме високу якість медичної допомоги для іноземних пацієнтів. Це

може бути система оцінки задоволення пацієнтів, система контролю якості медичних послуг та система аудиту.

3. Розвиток інфраструктури. Необхідно вкласти кошти в розвиток інфраструктури медичного туризму, зокрема будувати нові клініки та медичні центри, оновлювати та модернізувати існуючі заклади. Це допоможе забезпечити високу якість медичних послуг та збільшити обсяги медичного туризму в Україні.

4. Реклама та маркетинг. Потрібно створити програму просування медичного туризму в Україні, яка буде привертати іноземних пацієнтів до українських медичних закладів. Програма повинна бути максимально ефективною та охоплювати максимальну кількість країн [3].

Висновок до 3 розділу

Отже, можемо зробити висновок, що управління та регулювання діяльності у сфері медичного туризму в Україні не є достатнім. Станом на сьогодні базою для нього слугують низка нормативних актів та досвід інших країн. Передусім, потрібно визначити суб'єктів господарських відносин (турагенти, туроператори, медзаклади і тд.). У цьому питанні держава повинна виконувати базові функції: управління, контролю та охороною життя та здоров'я клієнтів медичного туризму.

Проаналізувавши вищезгадані теми, можемо зробити висновок, що найголовнішою рекомендацією для Українського медичного туризму є створення єдиної нормативної бази та систем контролю й моніторингу, адже для розвитку медичного туризму необхідне якісне правове забезпечення, яке впровадили Німеччина та Чехія.

Україна має усі шанси стати лідером серед успішних країн світу у сфері медичного туризму, адже наша сфера обслуговування – це вже приклад для багатьох країн, але нашій державі потрібно вирішити ряд проблем: розвиток і підвищення якості медичних послуг, розвиток туристичної інфраструктури, проведення ефективної маркетингової кампанії для просування медичного туризму України на зарубіжних ринках та вирішення питання ліцензування медичних закладів, що надають медичні послуги. Саме після цього медичний туризм може бути корисним для економіки країни, оскільки залучення іноземних туристів, які зацікавлені в медичних послугах, може приносити додаткові доходи і створювати нові робочі місця.

Використання досвіду інших країн, зокрема Німеччини та Чехії може допомогти нам у вирішенні ряду проблем. Вважаємо за доцільне сказати, що створення об'єднаних семінарів, зустрічей та навчань може досить інтенсивно вплинути на збільшення потоку медичних туристів у межах нашої країни.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши поняття медичного туризму, причин його зародження та векторів розвитку, можемо стверджувати, що цей вид туризму буде активно існувати до тих пір, кожна країна не створить для своїх громадян безпечні та фінансово хороші умови для лікування та оздоровлення без виїзду за кордон.

З кожним роком він набуває все більшої популярності (за винятком часів епідемії COVID-19, адже кордони були закритими). Туристи знаходять для себе оптимальні варіанти для лікування та оздоровчих процедур в тих країнах, де створені усі інфраструктурні, технологічні та кваліфікаційні умови.

Існує чимало чинників, які впливають на кількість туристів. Ми вважаємо, що з часом їх кількість лише збільшуватиметься, адже ми вже спостерігаємо за проблемами з екологічним станом нашої планети, а з кожним роком ситуація лише загострюється, тому можемо зробити висновок, що будуть з'являтися нові хвороби та ще більш нагальною поставатиме потреба їх лікування. Це означає, що медицина повинна розвиватися у тому темпі, у якому виявлятимуться проблеми, для їх усунення, а кожна окрема держава вже сама визначає свій напрям, у якому буде рухатися їх розвиток у медичній сфері. Хочемо зазначити, що для забезпечення ефективної роботи медичних закладів потрібний достатній обсяг державного фінансування галузі охорони здоров'я.

Ми цілком досягли поставленої мети, тобто дослідили організацію медичного туризму на прикладі Європейських країн та розробили рекомендації щодо впровадження кращих практик організації медичного туризму в Україні. Визначили, що найбільшим запитом у пацієнтів-туристів є медична допомога за такими медичними спеціальностями: онкологія, кардіохірургія, ортопедія, нейрохірургія, які користуються великим попитом у Німеччині, Ізраїлі, Швейцарії, Австрії, Франції.

Підсумовуючи вищесказане, хочемо висловити такі висновки:

1. Ми визначили, що медичний туризм можна класифікувати за декількома критеріями: типом медичних послуг (лікувальний, естетичний, дентальний), місцем проведення медичних послуг (внутрішній та зовнішній), за цільовою аудиторією (для дорослих, дітей, пенсіонерів, людей з інвалідністю), за ступенем комфорту і розкоші (люксовий та стандартний). Нагальна потреба у якісному медичному обслуговуванні за хорошими цінами – основний чинник, який впливає на медичний туризм.

2. Охарактеризували основні механізми управління медичним туризмом (законодавча база, реєстрація медичних закладів та сертифікація медичних послуг, маркетингові дослідження, імідж країни, розвиток інфраструктури, розвиток туроператорської діяльності).

3. Визначили, що є пряма та опосередкована впливова дія медичного туризму на соціально-економічний стан країни. Опосередкована – відбувається методом стимулювання розвитку дотичних до медичного туризму сфер. Прямий вплив здійснюється за рахунок витрат медичних туристів, які вони залишають на визначеній території.

4. Визначили, що для розвитку медичного туризму є необхідним ресурсний потенціал. Він може бути як природного характеру, так і розвинена інфраструктура та кваліфікований персонал медичних закладів. В Україні вже є центри, які працюють із в'їзними туристами: Київський міський Центр серця, Центр дитячої кардіохірургії та онкологічні клініки: ЛІСОД, Інновація, Кібер клініка Спіженко, а також різноманітні приватні заклади, які є багатопрофільними та кріобанки.

5. Ми проаналізували досвід Німеччини у веденні медичного туризму. Хочемо визнати, що німецькі туристи є добре захищені у правовому полі, адже усе регулюється національним законодавством та здійснюється на різних рівнях – від муніципального до федерального. Державні органи дотримуються високих стандартів у медичній сфері, а також забезпечують розробку та впровадження різноманітних маркетингових заходів з просування медичного туризму в Німеччині.

Ще однією з переваг медичного туризму в Німеччині є високий рівень медичної освіти та досвіду медичних працівників. Крім того, німецькі клініки мають сучасну технічну базу та передові методи лікування.

6. Визначили, що основна перевага Чехії – доступність цін. Також притік туристів є за рахунок програми "CzechMedical". Наприклад, в рамках цієї програми надається допомога з бронюванням готелів та перевезенням до клініки, а також із оформленням візи та медичної страховки.

7. Ми вважаємо, що для подальшого підвищення рівня вищезгаданого виду туризму в Україні, потрібно: розвивати і підвищувати якість медичних послуг, вдосконалювати інфраструктуру медичних закладів, забезпечувати найсучаснішим обладнанням та матеріалами, підвищувати кваліфікацію медичного персоналу. Також потрібно розвивати туристичну інфраструктуру та проводити ефективну маркетингову кампанію для просування медичного туризму України на зарубіжних ринках (для цього можуть використовуватися різноманітні інструменти, такі як участь у міжнародних виставках, конференціях, рекламні кампанії в соціальних мережах). І найголовніше – потрібно вирішити питання ліцензування медичних закладів, що надають медичні послуги, та встановлення якісних стандартів, що гарантують безпеку і ефективність лікування.

8. Ми вважаємо, що рівень управління та контролю діяльності у сфері медичного туризму в Україні не є достатнім. Станом на сьогодні, воно базою для нього є низка нормативних актів, а частково – це досвід інших країн. Передусім, потрібно визначити суб'єктів господарських відносин (турагенти, туроператори, медзаклади і тд.). У цьому питанні держава повинна виконувати базові функції: управління, контролю та охороною життя та здоров'я клієнтів медичного туризму.

Хочемо додати, що у більшості країн, які надають послуги в сфері вищезгаданого виду туризму, організації, які надають медичні послуги, повинні мати ліцензії та сертифікати відповідно до стандартів їх країн, які гарантують високу якість послуг. Також, в кожному медичному закладі має бути міжнародний

координатор, який забезпечує зв'язок з іноземними пацієнтами та знає мову, якою вони розмовляють.

Медичний туризм є перспективним напрямком розвитку туристичної галузі в Україні, адже країна має значний потенціал у сфері медицини та здоров'я. З врахуванням досвіду Німеччини та Чехії можна впроваджувати кращі практики та стандарти в цій сфері в Україні, які було розглянуто у цій роботі.

Отже, ця тема є вартою подальших досліджень, адже це є дуже цікавим та потрібним у наш час та для майбутніх поколінь, особливо, зважаючи на те, що українцям потрібно переймати досвід своїх закордонних колег задля покращення результатів у цьому виді бізнесу. Варто зазначити, що розвиток такого виду туризму – це вклад у майбутнє країни та її жителів, тож потрібно іти у ногу з часом та всебічно розвивати цю сферу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баєв В. В. Управління медичного туризму. *Вісник НХМУ*. 2015. № 4. С. 21-26.
2. Баєв В. В. Особливості структурних елементів медичного ринку туризму. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_3_37 (дата звернення : 30.11.2023).
3. Барчуков І. С. Методи наукових досліджень у туризмі : навч. посіб. для коледжів. Москва : Академія, 2008. 211 с.
4. Гапонова Е. О. Особливості формування ринку медичних послуг в Україні на сучасному етапі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Сер. Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2014. № 1144. Вип. 3 (1). С. 94-97. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2014_1144_3\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2014_1144_3(1)_22) (дата звернення : 30.11.2023).
5. Дудник І. , Кармазін А. Регіональний розвиток медичного туризму. Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень : зб. матеріалів Міжнар. наук-практ. інтернет-конф. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. С. 296–299.
6. Духовна О. Що ви чули про медичний туризм в Україні? *Юридична газета online*. 2021. № 17 (747). URL : <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vi-chuli-pro-medichniyturizm-v-ukrayini-.html> (дата звернення : 30.11.2023).
7. Європейська соціальна хартія від 3 трав. 1996 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення : 30.11.2023).
8. Європейська хартія прав пацієнтів в Україні від 15 лист. 2002 р. URL : <https://phc.org.ua/uploads/files/hartia.pdf> (дата звернення : 30.11.2023).
9. Малімон В. В. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму в розвинених країнах світу. *Фінансовий простір*. Вип. № 3 (7). Черкаси. 2012. С. 38-46.
10. Малімон В. С. Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05. Луцьк. 2013. 20 с.

11. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм : теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 128 с.
12. Медичний туризм в Україні : проблеми та перспективи : веб-сайт. URL : <http://amnu.gov.ua/medychnyj-turyzm-v-ukrayini-problemy-ta-perspektyvy> (дата звернення : 30.11.2023).
13. Медичний туризм в Україні : веб-сайт. URL : <https://www.prostir.ua/?news=medychnyj-turyzm-v-ukrajini> (дата звернення : 30.11.2023).
14. Подзіров А., Теремецький В. Правове регулювання медичного туризму в Україні. Актуальні питання вдосконалення судовоекспертної та правоохоронної діяльності : зб. матеріалів Міжнар. наук.- практ. конф. Кропивницький : Центрально-Українське видавництво, 2021. С. 485-488. URL : https://ndekc-kirovograd.org.ua/wpcontent/uploads/2021/11/_24.09.21.pdf (дата звернення : 30.11.2023).
15. Українська асоціація міжнародного туризму : веб-сайт. URL : <http://www.uamt.org.ua> (дата звернення : 30.11.2023).
16. Bookman, M. Z. and Bookman K. R. Medical Tourism in Developing Countries. New York, Palgrave Macmillan, 2007. 245 p.
17. Consultation on the European Commission's proposals for a Directive on the application of patients' rights in cross-border healthcare. Prepared by : Keith Pollard. 2008. URL : <http://www.treatmentabroad.com> (дата звернення : 30.11.2023).
18. Lunt, N., Smith, R., Exworthy, M., Green, S.T., Horsfall, D. and Mannion, Medical tourism : treatments, markets and health system implications: a scoping review. 2011. URL : <https://www.oecd.org/els/health-systems/48723982.pdf> (дата звернення : 30.11.2023).

ДОДАТОК

Данілова О. М., Гладіш А.В. Досвід Німеччини з розвитку медичного туризму та можливості його реалізації в Україні. Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference. Florence, Italy. Pp. 452-459.

URL: <https://eu-conf.com/ua/events/the-latest-information-and-communication-technologies-in-education/>

ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ З РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Данілова Ольга Миколаївна

к.с.-г.н., доцент кафедри економічної географії
та екологічного менеджменту Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича

Гладіш Анастасія Віталіївна

студентка спеціальності 014 - Середня освіта(Географія)
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Медичний туризм – відносно нове поняття, яке з'явилося порівняно недавно і стало ще одним наслідком глобалізації. В умовах сьогодення він виконує, перш за все, важливі соціальні функції, пов'язані з лікуванням і профілактикою захворювань.

Серед європейських країн, Німеччина виокремлюється своєю спеціалізацією у сфері медичного туризму. Він є важливою галуззю для Німеччини, яка відома своїми висококваліфікованими медичними працівниками та передовими технологіями в галузі медицини. Німеччина має розвинену медичну інфраструктуру та міжнародно визнані клініки, що забезпечують високий рівень медичних послуг. Завдяки своєму безкомпромісному відношенню до якості вона досягла високого

світового рейтингу і популярності для медичних туристів з усього світу. На території країни розташовано 400 лікарень, які надають високоякісні послуги у сфері кардіохірургії, кардіології та ортопедії, є спеціалізовані центри з лікування раку молочної залози, інсультів та опіків. Є майже 300 профілактичних та реабілітаційних установ, загальна місткість яких 30000 місць. Саме тому їй досвід, стандарти та практики організації і управління медичним туризмом потребують всебічного вивчення та дослідження з метою впровадження кращих із них в Україні.

Метою нашого дослідження є аналіз сучасного стану, організаційних аспектів і механізмів управління медичним туризмом в Німеччині та можливість їх реалізації в Україні.

Основним наслідком процесу глобалізації є поява нового явища «медичного туризму», яке зростає з кожним роком, і значна кількість громадян у всьому світі відкриває нові можливості, пов'язані з цим видом туризму. Таким чином, важливо зазначити, що медичний туризм виконує основні соціальні функції, пов'язані з лікуванням і профілактикою захворювань, а також різноманітні заходи, спрямовані на охорону здоров'я всіх громадян.

Дослідження питань, пов'язаних з вивченням проблем та перспектив розвитку ринку медичного туризму, організаційних механізмів його запровадження є предметом дослідження вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема С. Балохіна, М. Вишнякова, О. Джангірова, А. Ігнат'єва, І. Когунова, Л. Криворучко, В. Кривошеева, І. Мироненка, Т. Ткаченко, Т. Скоробагатої, О. Романіва, В. Федорова, М. Фурманека та ін. Питання розвитку регіонального ринку медичних послуг відображені у працях З. Герасимчук, І. Шевчук, Л. Шевчук та ін.

В.В Баєв зауважує, що: «медичний туризм може поєднувати відпочинок та здійснення процедур, які орієнтовані на поліпшення свого фізичного чи психологічного здоров'я. Основною метою зазначеного поєднання є найкраща реабілітація всього організму після отримання медичних процедур» [1].

Медичний туризм є важливою галуззю туризму в Німеччині, і її розвиток тісно пов'язаний з організацією та механізмами управління. В країні, управління медичним туризмом регулюється національним законодавством та здійснюється на різних рівнях - від муніципального до федерального. Національні та регіональні організації займаються його підтримкою та розвитком. Німеччина відома своєю високоякісною медичною системою та кваліфікованими медичними фахівцями. Саме тому, що країна є популярною у секторі медичного туризму.

Однією з переваг медичного туризму в Німеччині є високий рівень медичної освіти та досвіду медичних працівників. Крім того, німецькі клініки мають сучасну технічну базу та передові методи лікування.

Найбільш відомі медичні заклади в Німеччині знаходяться у містах Берлін, Мюнхен, Гамбург та Франкфурті. У більшості медичних закладів працюють медичні працівники, які володіють англійською та іншими мовами, що дозволяє іноземним пацієнтам легко зрозуміти процедури та отримати якісну медичну допомогу. Управління медичним туризмом в Німеччині здійснюється на державному рівні через Федеральне Міністерство Економіки та Енергетики, яке координує роботу Національної Асоціації Медичного Туризму (National Association for Medical Tourism - NAMT). NAMT бере на себе проведення заходів щодо просування медичного туризму в Німеччині та забезпечення якості медичних послуг. У рамках своєї діяльності GNTB розробляє та впроваджує стратегії з просування медичного туризму, підтримує та співпрацює з регіональними організаціями та лікарнями.[2, 3]

Організації, які надають медичні послуги в Німеччині, повинні мати ліцензії та сертифікати відповідно до німецьких стандартів, які гарантують високу якість послуг. Також, в кожному медичному закладі має бути міжнародний координатор, який забезпечує зв'язок з іноземними пацієнтами та знає мову, якою вони розмовляють.

У Німеччині також існує система медичних страхувань, яка покриває більшість медичних послуг. Іноземні пацієнти можуть скористатися цією системою, якщо вони мають медичну страховку, яка діє в Німеччині.

Німеччина займає провідне місце у світі за якістю медичних послуг, тому не дивно, що країна популярна серед іноземних пацієнтів, які шукають висококваліфіковану медичну допомогу. Управління медичним туризмом в Німеччині здійснюється на державному рівні, а також на рівні окремих медичних закладів та компаній. Федеральне Міністерство Економіки та Енергетики відповідає за координацію діяльності у сфері медичного туризму в Німеччині. Державні органи дотримуються високих стандартів у медичній сфері, а також забезпечують розробку та впровадження різноманітних маркетингових заходів з просування медичного туризму в Німеччині.

В Німеччині діють спеціалізовані медичні центри та клініки, які спеціалізуються на наданні медичної допомоги іноземним пацієнтам. Ці клініки мають висококваліфікованих фахівців, сучасне обладнання та виконують найрізноманітніші медичні процедури. До того ж, більшість медичних закладів в Німеччині мають міжнародних координаторів, які забезпечують зв'язок з іноземними пацієнтами та надають їм необхідну інформацію. В країні існують спеціалізовані агентства, які надають послуги з організації медичного туризму, такі як бронювання готелів, транспорту та інших послуг, що пов'язані з медичними процедурами.

Національний орган з акредитації та якості медичних закладів (DQS) проводить сертифікацію та контроль якості медичних закладів в Німеччині. В країні активно розвивається інфраструктура медичного туризму. На рівні держави і регіонів проводяться заходи щодо розвитку інфраструктури для медичного туризму. Зокрема, створюються спеціальні медичні центри, де можуть отримати лікування туристи з різних країн. Вона активно рекламує свої медичні послуги серед

іноземних туристів. Для цього використовуються різні канали комунікації, включаючи туристичні виставки, онлайн-ресурси та рекламні кампанії.

В Німеччині активно розвиваються нові медичні технології та методи лікування. Це сприяє підвищенню якості медичних послуг та збільшенню їх привабливості для іноземних туристів. Також лікарні співпрацюють з туроператорами, що спеціалізуються на медичному туризмі. Це дозволяє туристам отримати повний спектр послуг, включаючи медичне лікування та організацію відпочинку.

Економічна криза в світі посилила необхідність скорочення витрат домогосподарств у більшості країн світу, і в цьому аспекті привабливою є можливість заощадити на лікуванні від 20% до 80%. Слід зазначити, що не надто висока вартість надання послуг характерна для значно більшої частини пострадянських держав, насамперед для України, виходячи з цього очевидні значні переваги в ціновій політиці [2, с. 39].

Наразі існує багато нормативних актів, які сприяють розвитку українського ринку медичного туризму та відповідають європейським стандартам. Але в Україні немає механізмів впливу на діяльність посередницьких структур, що надають медичні послуги, аналізу цін на послуги іноземних медичних установ, системи контролю якості такого лікування та захисту прав громадян України на отримання медичної допомоги.

Враховуючи досвід Німеччини у сфері медичного туризму Україні варто акцентувати увагу на наступних аспектах:

- 1) дотримання нормативно-правової бази у практиці ведення медичного туризму, особливо у сфері ліцензування та дозвільної діяльності, необхідні для проведення медичної практики в Україні;
- 2) забезпечення якості медичних послуг, що надаються клієнтам з організацією відповідного нагляду за обладнанням, кваліфікацією медичного персоналу та контролю якості послуг;

- 3) цінова диференціація вартості медичних послуг з врахуванням конкурентоспроможності;
- 4) налагодження комунікаційного зв'язку в сегменті споживачів медичного туризму через використання реклами, просування через соціальні мережі;
- 5) визначення потреб цільової аудиторії із відповідною адаптацією медичних послуг;
- 6) впровадження механізмів взаємодії між місцевими медичними закладами та туристичними агентствами для підвищення впливу та формування конкурентоспроможного сегменту на ринку медичного туризму.

Висновки. Проаналізувавши сучасний ринок медичного туризму в Німеччині, можна підсумувати, що в країні існують медичні центри та лікарі, які мають практичний досвід та сучасні технології для проведення лікування і діагностики. Щодо України, потрібно розвивати і підвищувати якість медичних послуг, необхідно вдосконалювати інфраструктуру медичних закладів, забезпечувати найсучаснішим обладнанням і матеріалами, підвищувати кваліфікацію медичного персоналу, потрібно розвивати туристичну інфраструктуру. Після завершення війни, для того, щоб приваблювати іноземних туристів, необхідно мати хороші готелі, ресторани, культурні заклади і інші види розваг, необхідно проводити ефективну маркетингову кампанію для просування медичного туризму України на зарубіжних ринках. Для цього можуть використовуватися різноманітні інструменти, такі як участь у міжнародних виставках, конференціях, рекламні кампанії в соціальних мережах тощо.

Література:

1. Баєв В. В. Управління медичного туризму: вісник . НХМУ, 2015. №4. 21-26 с.
2. Асоціація медичного туризму: Лунт Н., Сміт Р., Екворті М., Т. Грін S., Horsfall D., Mannion R. Медичний туризм: лікування, ринки та здоров'я System Implications: A Scoping Review // OECD Publishing Service, 2011. 39 с.

3. М. П. Мальська, О. Ю. Бордун Медичний туризм: теорія та практика : навч. посіб.. Вид.-во: «Центр учбової літератури», 2018. 128 с.

